SAYI : 579
24 TEMMUZ 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

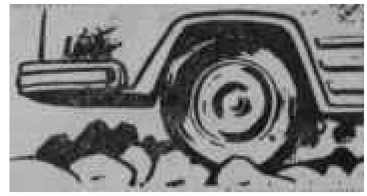
BİLİNMEYEN ÜLKE
"ADIM ADIM
SOVYET RUSYA"

KARADENİZ'DEN KIZILDENİZ'E

Arkeolog adayı ve Sanat Tarihi öğrencisi Engin Yücel, denemeyi adım adım takip etti. Aşağıdaki resmi, çölün başlangıcı olan Ürdün'de Maan yakınlarında çekti.

Çöl burada başlıyor

Adapazarı fabrikasında imal edilen U. S. Royal lâstikleri bu yıl ,çetin bir denemeye tâbi tutuldu. U. S. Royal lâstikleri ile teçhiz edilen Ulusoy Hac kafilesindeki vasıtâlar Karadeniz Kızıldeniz arasındaki denemeyi gidip-gelme 35 günde tamamlayıp Samsun'a döndü. Binlerce kilometre yapan, kızgın, güneşte çölleri aşan, bıçak gibi keskin kayalar üzerinden geçen lâstiklerden biri Noter huzurunda, yenisi ile mukayese edildi ve evsafından birşey kaybetmediği, sapasağlam olduğu resmî zabıtla tesbit edildi. '

Siz de kalitesi denenmiş U. S. Royal lâstikleri ile vasıtanızı donatınız. Denemede kullanılan lâstikler herhangi bir Royal bayiinden alabileceğiniz U. S. Royal'lerin eşidir.

U.S.ROYAL

Harika birleştirici
CVC yalnız
U.S. ROYAL
lâstiklerinde vardır

(Man Ajans: 981 - 444)

Sayı: 579 Cilt: XXXIII Yıl: 12

SAHİBİ VE BAŞYAZARI
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ;
Y. Yüksel Erdem

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erol, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMI: Halûk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — KİTAPLAR: İlhami Soysal— FEN: Daniyal Eric

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A,
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
1 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
RüzgarlıMatbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
21.7.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No:.15
ANKARA -TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Bu hafta sizlere biraz da AKİS'çilerden bahsetmek istiyorum. Birkaç aydır aldığımız mektuplarda, bizi tesvit edici, bize gayret verici, azmimizi kamçılayıcı cümlelere rastlamaktayız. Okuyucularımız özellikle, 12 yıllık yayın hayatımız içinde bize rehber olmuşlar ve AKİS'in daha iyi bir tertip ve baskı ile çıkmasını teşvik etmişlerdir. Bir zamanlar baskımızdan şikâyet pek çoktu. Şimdi buna, imkân nispetinde düzeltmeğe çalışıyoruz. Bit zamanlar kapak kompozisyonlarımızdan yakındırdı. Şimdi, sevinerek söyliyeyim ki, takdirkâr mektuplara muhatap oluyoruz. Bunda AKİS ailesine yeni katılan genç bir ressamın rolü büyüktür. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisimn çalışkan ve kabiliyetli Öğrencisi Erkal Yari, AKİS'in kapaklarına yeni bir hava getirmeyi başarmıştır. Erkal Yavi sadece bir çizgi ustası değil, ayni zamanda düşünen, espri yaratan bir dimağ olarak da AKİS'e faydalı olmaktadır. Yaviye biz sadece konuya vermekle yetinmekteyiz. Kompozisyonu bulmak, espriyi kapağa oturtmak ona ait bir iş olmaktadır. Okuyucularımızın gerek renk armonisi, gerekse üslûp bakımından AKİS'in kapaklan baklandaki övücü mektuplarını: sevinç ve gururla okumaktayız.

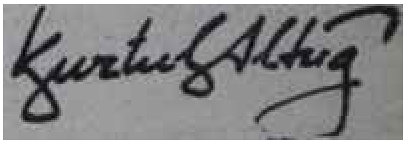
Erkal Yavi

AKİS ailesinden geçen-hafta bir arkadaşımız, kendi arzusuyla, ayrılmıştır. Ayrılan, çalışma devresi boyunca şükranlarımıza hak kazanan Güneri Civaoğludur,

Bu hafta size gene dopdolu bir dergi sunmaktayız. Metin Toker, geçen hafta başladığımız Rusya izlenimlerine bu hafta da devam ediyor. Toker, bu defaki yazılarını yepyeni bir üslûp içinde sunmaktadır. AKİS'in ezeli mukallitlerinin bunu da pek yakında denemeğe çalışacakları mukadderdir. Tokerin Rusya izlenimlerini ilgiyle izlediğinizden eminiz.

AKİS. Türkiyenin seçim plâtformuna girmeğe hazırlandığı şu sıralarda sizler için yeni sürprizler hazırlamakla meşguldür. Seçim havasını gene en iyi. AKİS'te izleyebileceksiniz.

Saygılarımızla

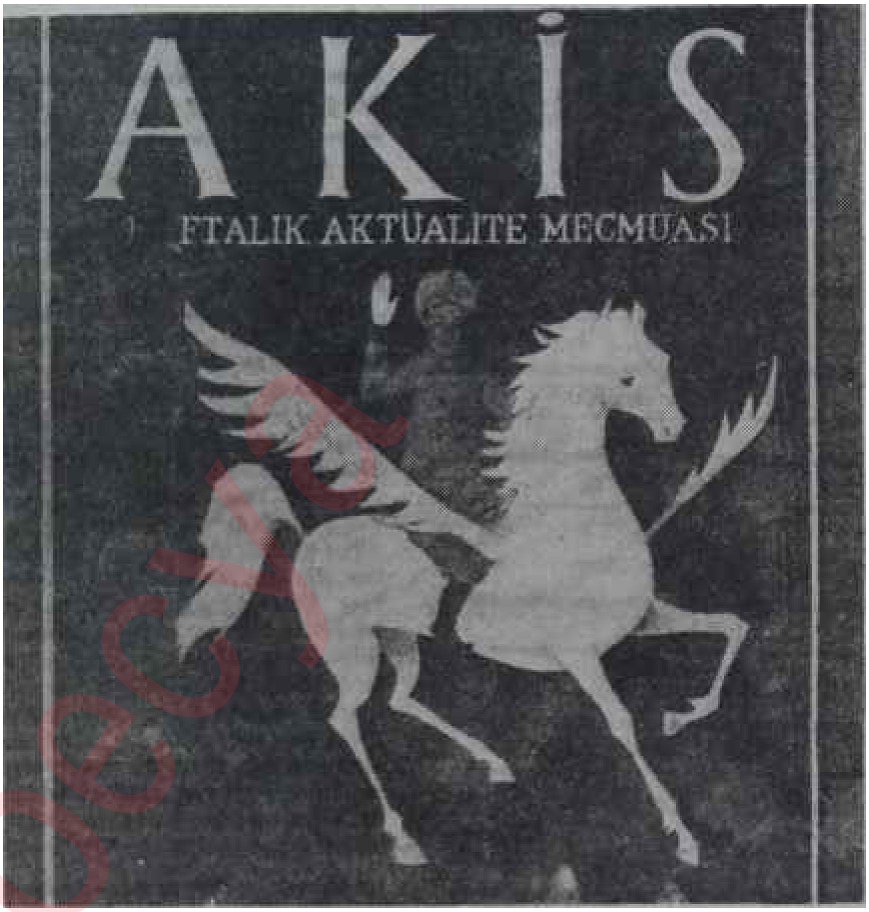
AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
12 Sayı: 579 24 Temmuz 1965 Cilt: XXXIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Kızışan hava

Meplisin tatile girmesiyle Türkiyede 1965 seçimlerinin kampanyası geride bıraktığımız haftanın, sonunda fiilen açıldı. İlk belirtiler kampanyanın heyecanlı, ateşli, hattâ kızgın geçeceği inancını vermektedir. Daha şimdiden karşılıklı ithamlar ağırdır ve eğer böyle giderse -vatan hainliği yavaş yavaş bu ithamların en hafifi haline gelmektedir- partilerin, daha doğrusu iki büyük partinin seçimlerden sonra bir koalisyon yapmaları ihtimali suya düşmektedir. Zira iki partinin koalisyon yapabilmelerinin asgari şartı bunların birbirlerinin yüzüne bakabilmeleridir. Tabii küçük partiler, iki büyüklerden biri kendileriyle birlikte, yeni iktidarı kursun diye ara açma görevini yakında daha da hızlandıracaklardır ama iki partinin, bilhassa son zamanlara kadar hücumda görünen A.P.'nin idarecileri akıllarını başlarına çabuk toplarlarsa bu gayretler boşa çıkarılabilir. Aslında, bir Büyük Koalisyona gitmek zaruretini hasıl edecek şartlar Türkiyede doğarsa bunun gerçekleşmemesi parti olarak C.H.P.'yi değil, A.P,'yi tedirgin eder. Hele, sembol olarak da güneş ile kitabı bırakıp D.P.'nin Yassıadada sucuk olarak hayatını tamamlamış kır atını alan ve bu suretle gerçek cibilliyetini açığa vurmuş olan bir partinin 27 Mayıs sonrası Türkiyesinde iktidarı idare etmesi kolay olmayacaktır. Kolay olmayacaktır, eğer imkânı bulunursa..

AKiS'in kapağında A.P. nin sembolü olan kırat

Allah sonunu, hayır eylesin!

A.P.'nin C.H.P.'yi komünistlikle itham etmesinin, yaşanılan Türkiye 1965 Türkiyesi olsa dahi hiç tesir etmediğini sanmak için fazla safdil olmak lâzımdır. Bundan dolayıdır ki bilhassa yurdun orasında, burasında çok C.H.P.'li üzgün ve bedbindir. Fakat çabuk üzülmek ve çabuk bedbin olmak, nedense bu büyük partinin mensuplarının bir ikinci "millî karakteridir. Belki, en inanılmaz ve çocukların dahi kanmayacakları propagandaları yapanların yıllardır seçimleri vurmları C.H.P. teşkilatının belkemiğini teşkil eden zümrelerde bu zafiyeti yaratmıştır. Bunlar demagojiye demagojiyle mukabele taraftarıdırlar. Halbuki C.H.P. nin yüksek kademelerindeki inanç, bir savaşta düşmanın silahları seçildi nü düşmanın avantaj sağladığıdır. İsmet İnönü bunu Menderesle mücadelesinde denemiştir. Eğer İnönü o savaşta Menderesin daha tesirliymiş zannını veren silâhlarına el atmak gafletine düşseydi kim altta kalırdı, hiç kimse bir şey söyleyemez. C.H.P. 1965 seçimlerinde bir defa daha milletin sağduyusuna güvenme kararında görünmektedir. O bakımdan, bir takım "aklı bir karış havada" politikacıların açtığı yola sapması kolay olmayacaktır. Ama İsmet İnönünün bu haftanın başında İstanbulda, serinlemek için denize girmesinden bir kaç dakika önce söylediği sözler CH.P.'nin demagoji yapmadan da "vurduğunu deviren yumruk"lara sahip olduğunu belli etmektedir.

HAFTANIN İÇİNDEN

Tedhiş ile infial

Metin TOKER

Sokak hareketleri, zor kullanma istidatları, sopaların ve taşların harekete geçmesi hiç bir normal rejim için ana edilen davranışlar değildir. Bana rağmen, normal rejimlerin zaman zaman bunlardan kurtulamadıkları bir gerçektir. Bütün batılı demokratik memleketlerde, Hükümetin Hiç haberi olmaksızın böyle hadiseler patlak verir, bazen bir süre devam eder, tedbiri alınır, eğer Hükümet hükümet edebilen cinsten bir hükümelse bunların önüne geçilir, sükûnet avdet eder. Bırakınız batılı demokratik memleketleri, totaliter sistemle idare edilen meselâ bir Rusyada bile artık bazı topluluklar galeyanlarım ve infiallerini ansızın sokaklarda ifade edivermektedirler. Sovyetler Birliği Hükümetinin geçenlerde Moskovadaki Amerika Büyük Elçiliği önündeki gösterilerde çinli öğrencilere karsı âciz kalmış olması bu basit gerçeğin bir örneğidir.

Fakat infial, bu çeşit hareketlerin tek sebebi ve kaynağı değildir. İnfial saman alevi gibidir. Çabuk parlar, hükmünü yürüttükten sonra sönüp gider. Zaten, infialden doğan gösterilerin hemen önlenememesi onun bu hususiyetinden dolayıdır. Bir de, kaynağım plânlı bir tedhiş arzusundan alan hareketler vardır. Bunların en tipik örneği 1930'larda Almanyada cereyan eden hadiselerdir. Komünistlerin toplantılarını basan eli sopalı naziler, nazilerin toplantılarını basan cebi taşlı komünistler Wei mar Cumhuriyetini kısa zamanda uçuruma sürüklemeyi becermişlerdir. Bunda tabii başlıca rolü.Weimar Cumhuriyeti hükümetlerinin kudretsizliği oynamıştır. İki aşırı ucun devamlı sokak kavgalarına seyirci kalan bu hükümetler en sonda kendi başlarını yemişlerdir.

Bugün Türkİyede, seçimlerin arefesinde, tertipli ve plânlı bir tedhiş arzusu kendini hissettirmektedir. Bu arzunun inanmış veya satılmış savunucuları hatalı bir benzetiş yapmaktadırlar. Bundan bir süre önce Ankarada Adalet Partisinin Genel Merkezine tecavüzler vuku bulmuş, bu partinin belirli bir takım tipleri müşkil durumlarda bırakılmış, binanın camlan kırılmış, sokak gösterileri olmuştur. Şimdi. Komünizmle Mücadele D?meği adını taşıyan bir teşekkülün önayak olmasıyla bir başka partiye, Türkiye İşçi Partisine tecavüzler yöneltilmektedir. Bu partinin toplantıları basılmaktadır veya basılmak istenilmektedir. Sokaklarda "Komünistlere ölüm" naralarıyla sürek ayları tertiplenmektedir veya tertiplenmek istenilmektedir. Bundan şikâyet edenlerin karşısına ise inanmışı az, satılmışı çok -bu sahada geniş bir piyasa kurulmuştur, böyle piyasaların kurtları doğrudan doğruya, vergisi bile olmayan nakit para talep etmektedirler ve bizim akıllı iş adamlarımız "sıkıntıda bulunan savunucu kalemler" için iane kampanyaları tertiplemektedirler- bir takım kimseler çıkmaktadır ve bunlar şöyle demektedirler: "A.P. Genel Merkezi taarruza uğrarken neredeydiniz? Şimdi, feryat ediyorsunuz. Eee, yağmur eken fırtına biçer. "

Beşer hafızasını çok fazla nisyanla malûl saymak in--anı hatalı neticelere götürür. A.P. liler Mecliste, zorla bir siyası af elde edebilmek için çıkış yaptıkları ve "sopalı, kazmalı, kürekti bir ayaklanma"yı memlekette teşvik ettikleri zaman hücuma uğramışlardır. Bu hücum kendilerine karşı halk tahrik cdıLîmek istenilen sağlam kuvvetlerin bir infiali olarak doğmuştur.Öyle büyümüştür. Buna karşı Hükümet derhal tedbir almıştır. A.P. inlin Genel Merkezi korunmuştur. A.P. nin Genel Merkezinden devrin Başbakanının evine telefonla gönderilen S.O.S. lerin tesirsiz kalmadığı o imdat işaretlerinin sahiplerince her halde unutulmamıştır.

Kaldı ki, bu tecavüzler hiç bir zaman toplantı basmak, A.P.li kovalamak gibi tedhiş hüviyeti benimsememiş, bir infialin şiddetli tepkileri olarak kalmıştır. A.P. her toplantısını sükûnet içinde yapmış, hattâ orada söylenilen en iri lâflar ancak kanunların önünde suçluluk veya suçsuzluk imtihanı vermiştir. Eli sopalı Ur sorumsuz Kurunun önünde değil.. Ama bir memleketin sağlam kuvvetleri, Çankayadan tankla aldıkları bir adam, lütfen çıkarıldığı hapishaneden doğruca tekrar Çankayaya gidiyormuş havasını vermeye kalkıştığında hareketsiz kalırlarsa o kuvvetlerin sağlamlığından, sıhhatinden asıl o zaman endişe etmek lâzımdır. Bunu, Borsa sokaklarında sürek avı tertipleyebileceklerini sanan sergerdelerin davranışıyla hiç, ama hiç karıştırmamak lâzımdır.

T.İ.P.'in komünist olup olmadığı hakkında hüküm verme yetkisi, herkesin vicdanındadır. Fakat bu hüküm eğer bir merciin hükmü değilse, kuvvet kullanılması eşkıyalık olur. Bu merci. Anayasa Mahkemesidir. T.İ.P.'in komünist olduğuna Anayasa Mahkemesi karar verirse, T.İ.P.'in faaliyeti, bir direnme takdirinde zorla durdurur hır. Ama. Komünizmle Mücadele Derneği demiş ki: "T.İ.P. komünisttir!" Haydi, ne kadar T.l.P liü varsa hepsini kılıçtan geçirmeye kalkışmak! Bu, devlet otoritesine karşı açık isyandır ve bir hükümetin bu davranış karşısında âciz kalması vatandaşa güven vermez. Türkiyenin her yerinde her Komünizmle Mücadele Derneği her T.İ.P. toplantısını basacak, ona katılanları sopadan geçirecek, bu suretle Türkiyeyi komünizm âfetinden koruyacak. Yağma yoktur ve olmayacaktır. Anayasa Mahkemesi, tam aksine, T.İP.'in seçimlere girme hakkını kabul, tescil ve. ilân etmişîr. Buna saygılı olmayanları hizaya getirmek bir hükümetin ilk ve en basit ödevidir. Böyle bir saygısızlık bir infialle, izah edilmez. Hesaplı, kitaplı, teşkilâtlı infial olmaz. O. tedhiş olur. Seçimlerin arefesindeki Türkiyede' kim, tedhişe cüret ederse, dünyanın anide başına yıkılacağını bilmelidir.

Üstelik, oyun hiç kimseyi de aldatmamaktadir. Paravana cellât demek ve paravana kurban parti aslında hangi büyük hesaplaşmanın öncüleri olarak ortaya atılmışlardır, bunu Türkiyede herkes görmektedir. Ama bu hesaplaşmanın arzuladıkları tarzda bittiğini hesaplaşma heveslileri hiç bir zaman göremeyeceklerdir. Birinci hesaplaşmada olduğu gibi ikincisinde de altta kalanlar onlar olacaklardır.

Kampanya

Pahalılanan pabuç

Millet Meclisinin tatile girdiği gün. kürsüde C.H.P. Genel Başkanı Ismet mönüyü görenler kendisinde bir tutukluk hissettiler. İnönü bir şeyler söylemek istiyor, fakat ağızında geveliyor, sanki hazırladığı metinden bazı kısımları atıyor, buna rağmen bir kaç cümle kaçıyordu. Daima gayet insicamlı, ince *ve* vaktiyle DP liderlerinin ancak toplantılardan sonra Çankaya - da. kendi aralarında başbaşa verip okuduklan zaman anlayabildikleri tarzda konuşmalar yapan tecrübeli siyaset adamının bu hali garipsendi. Halbuki İnönü o gün, konuşmasını yapmak üzere Meclise geldiğinde, beklediği bir haberi aldı: Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel mâruf Komünizmle Mücadele Derneğinin Fahri Başkanlığından istifa etmişti!

Bunun üzerine CHP Genel Başkanı, hazırladığı konuşmayı ayaküstü değiştirdi, Cemal Gürsel istifa - etmemiş olsaydı söyleyeceği sözleri imkân nisbetinde yumuşattı, hattâ bir kısmını tamamen çıkarttı. Tabiî bu, konuşmanın İnsicamına zarar verdi.

Hikâye, aslında, Çarşamba günü başladı. Komünizmle Mücadele Derneği garip bir durum arzediyordu. Dernek, kendisince komünist olan teşekküllerin ve şahısların peşine düşmüştü. Bunları sokaklarda, bir takım eli sopalı mensuplarına kovalatıyordu. Halbuki böyle bir dernek ancak komünizme karşı fikir savaşı yapabilir. Komünizme karşı savaş fikirle, yani bir dernek marifetiyle yapılabilir. Ama komüniste karşı savaş devletin, hükümetin işidir. Her halde Komünizmle Mücadele Demeği, başında Devlet Başkanının bulunmasından kendini devlet içinde yeni bir devlet sanıyordu. İsmet İnönü tarifsiz karışıklıklara ve belki de vahim neticelere yol açacak olan bu durumun ortadan kaldırılmasını istemeye karar verdi.

Muhalefet Lideri olarak bu, onun hakkıydı.

Ürgüplüyü ziyaret

İsmet İnönü, Cumhurbaşkanının Komünizmle Mücadele Derneğinin fahrî başkanlığından çekilmesi talebini Cumhurbaşkanına yapmadı. Cumhurbaşkanı, Anayasa gereğince sorumsuz bîr zattır. Onun söylediklerinden, onun yaptıklarından Hükümet sorumlu dur. Bu itibarla bir Türkiye Cumhuriyeti Başkanı için böyle hallerde tutulması gereken mâkul yol söyleyeceklerini önceden Hükümete bildirmek, yapacaklarını önceden Hükümete danışmaktır. Tabii bu bağları arzu etmeyen, müstakil karakterli sayın şahsiyetler bu memlekette bulunabilir. Ama bunlara düşen, o takdirde. Cumhurbaşkanlığına hiç talip olmamak, politikacı iseler politika yapmak, kendi taraftarlarını mahir sevk-i idareleriyle iktidara getirmek ve Başbakan olmaktır. Türkiyede ancak Başbakanlar, sorumlu olduklarından, hareketlerini bizzat kararlaştırmak imkânına sahiptirler. Yoksa, sorumunu başkasının taşıdığı davranışlarda bulunmak fazla güç bir şey değildir.

Suat Hayri Ürgüplü
Akıl için yol birdir

İnönü, durumun bu özelliğinden dolayı müracaatım Hükümetin Başkanına yaptı. Sabahleyin Kemal Satırdan, kendisi için Başbakandan bir randevu almasını istedi. Randevu alındığında gitti, Ürgüplüyle uzun uzadıya konuştu. Ürgüplü İnönüyle "Rusya Seyahati"ni görüşmeyi arzuluyorrlu. Ziyareti fırsat bilerek önce o. dış politika meselelerini ele aldı. İktidarın ve Muhalefetin başlan tam bir anlayış içinde Türkiyenin dış ilişkilerini görüştüler. İsmet İnönü ondan sonra, ziyaretinin asıl sebebine geldi ve hadiseyi ortaya koydu. Cumhurbaşkanının Komünizmle Mücadele Derneği gibi bir derneğin fahrî başkanlığını muhafaza etmesi Anayasaya aykırıydı, seçim emniyetini zedeliyordu ,dış politikamızın seyyallyetine zarar veriyordu. Hükümet, sorumsuz Cumhurbaşkanının bu hareket tarzının sorumluluğunu kabul ediyor muydu, etmiyor muydu? Eğer etmiyorsa. Cumhurbaşkanının "Meclisin kapanış celsesine kadar" bu başkanlıktan ayrılması sağlanmalıydı. Yok, ediyorsa, o takdirde İsmet İnönü Meclisin kapanış celsesinde durumu umumî efkâra açıklayacak, Hükümeti doğrudan doğruya karşısına alarak itham edecek. Cumhurbaşkanının davranışının büyük zararlarını söyleyecek ve milleti hakem yapacaktı. Başbakan. İsmet İnönüye bunun mesele olmadı - ğını, Cumhurbaşkanının Komünizmle Mücadele Derneğinin Genel Başkanlığından ayrılmasının sağlanacağını temin etti. Yani Hükümet de böyle bir davranışın sorumunu kabul etmiyordu. Nitekim konuşmanın havasından. Ürgüplünün Muhalefet Liderini haklı bulduğu anlaşılıyordu.

Kolları sıvayan Ürgüplü

Ürgüplü konuşmanın sonunda İsmet İnönüden. Başbakanlıktan çıktığında Basına ne söylemeyi düşündüğünü sordu. İsmet İnönü dış politikayı konuştuklarını ve kendisinin bir müracaatını bu ziyarette yaptığını söyleyeceğini, fakat daha fazla tafsilât vermeyeceğini bildirdi. Başbakan "Mükemmel" dedi. Gerçekten de İsmet İnönü bundan başka bir bilgi vermedi. Fakat gazeteciler pirelenmişlerdi. Ürgüplüyü kıstırdılar, Ürgüplü evvelâ. bir tebliğ verileceğini söyledi. Fakat tebliğ verilmedi.

Başbakan gerekli temas!arı yaptı. Tabii Cumhurbaşkanıyla görüştü. Muhalefet Lideri kendisine, bir kabine

Kulağa Küpe...

Üzüm üzüme baka, baka..

Gazetelerde bir başlık; "Cezaevinden yönetilen banka dolandırıcılığı!"

Allah, Allah, şaşacak ne var? Senelerce "Cezaevinden yönetilen siyaset dolandırıcılığı" helal de, aynı yüksek makamdan yönetilen banka dolandırıcılığı mı günah?

toplantısını hatırlatmıştı. Ürgüplü buna lüzum görmedi. Yardımcısı ve Hükümetin, partisi itibariyle Kuvvetli Adamı Süleyman Demirelle temas etti. Gürsel bazı Kirazlar ileri sürmüştü. Tabii, üzerinde fazla düşünülmeksizin işlenmiş bir hatanın tamiri, Gürselin şahsı itibariyle kolay olmayacaktı. Sonradan, Gürselle Demirel de konuştu. Hükümet, böyle bir konuda Muhalefeti karşısına almak istemiyordu. Zira, hukuki bakımdan Muhalefet Lideri yüzde yüz haklıydı. Gürsel kendi ideal arkadaşlarının fikirlerini aldı. Çankayada konu tartışıldı. Hazmı kolay olmayan taraf, talebin mühletli bir ültimatom mahiyeti taşımasıydı. Ama, **buna** gene Gürselin kendisi sebep olmuştu. Kendisine, bu derneğin - düşünmek lâzımdır ki bu derneği bizzat Gürsel Floryada suçlamış, fakat sonra, nedense, onun Fahri Başkanlığını muhafazada devam etmiştir - başından ayrılması lüzumu hulûs ile hatırlatılmış, ancak Cumhurbaşkanı bunu umursamamıştı. Her halde Ürgüplünün. kibarlık ve nezaketi de böyle bir hatırlatma yapmasına mani olmuştu. Bunun üzerine mesele, bu noktaya kadar gelmişti.

Tereddütlerin devam ettiği bir sırada, Demirelle mutabık olan Ürgüplü. Cumhurbaşkanının Komünizmle Mücadele Derneğinin Fahri Başkanlığından ayrılmaması halinde doğacak durumdan Hükümetin sorumlu olmayacağını bilddidi. İzmirde Gürsele bir adam gelmiş, bu adam böyle bir dernek kurulmakta olduğunu söylemiş, bir takım yaldızlı kelimelerle Gürselden bunun başına geçmesini istemiş, Gürsel de az ihtiyatlı bir tarzda "Peki" deyivermişti. Ondan sonra, metodların 1933 S.S.'lerinin metodlarını hatırlatan bu dernek Cumhurbaşkanının manevî gölgesi altında fütursuz hareketlerine girişmişti.

Şimdi Gürsele bu hatanın faturası uzatılıyordu.

Beklenen Cuma

İsmet İnönü Meclisin kapanacağı Cuma sabahı arkadaşlarına durumu sordurrttu. Cumhurbaşkanlığından bir haber yoktu. Bunun üzerine CHP Genel Başkanı o gün öğleden sonra Mecliste yapacağı konuşmasını hazırladı. Bu durumu bütün açıklığı -ve tehlikelerimle- ortaya koyan, gayet şiddetli ithamları ihtiva eden zehir - zemberek bir konuşmaydı. Konuşma, seçim kam panyasının havasını geniş ölçüde etkileyecek nitelikteydi.

İsmet İnönü celsenin açılmasından kısa bir süre önce Meclise geldi. Haber kendisine orada verildi: Gürsel Komünizmle Mücadele Derneğinin Fahri Başkanlığından istifasını açıklamıştı. Açıklamasında, hattâ, derneği itham da etmişti. CHP Genel Başkanı konuşmasını orada, ayaküstünde, imkân nisbetinde değiştirdi.

Ama hadiseden iki gün sonra, Muhalefet Liderini İstanbulda, Maltepede gören gazeteciler pabucun hep pahalı kalacağını farketmekte zorluk çekmediler. İsmet İnönü "Mugalata nereden alacaklardır?"

Bir gazeteci mırıldanmaktan kendini alamadı: "Her halde, Morrison firmasından.."

İsmet İnönü sırtının teriyle hemen orada, 1965 yazının ilk çivilemesini yaptı ve ertesi sabah da, İstanbuldayken kalacağı Heybeli adadaki evine geçti. Heybeliadadaki evin bir özelliği vardır. İsmet İnönü, "darağaçlarının kurulacağı" veya "boyunlara asılmış idam fetvaları"nın bahis konusu edildiği bir meşhur polemiği gene böyle bir yaz Menderesle Heybeliadadan

İnönü Mecliste konuşuyor

Dikkat, dikkat!

devri geçti. Şimdi gerçekler konuşacak" sloganını orada ortaya attı. Kaşları çatık ve sesi dikti. Sabahki gazeteler Süleyman Demirelin bir açıklamasını yazıyorlardı. Demirel Toprak Reformunun, "komünistlik koktuğu için" kabul edilmediğini bildirmişti. İsmet Paşa "İhtiyatsızca bir beyan" dedi. İşte, Toprak Reformunu niçin kabul etmediklerini AP'nin Genel Başkanı bildirmişti, İsmet İnönü sordu:

"— Peki, bir toprak reformunun komünistlik kokmadığına dair fetvayı yürütmüş ve rakibini tuşa getirmişti. CHP Genel Başkanının 1965 seçim kampanyası için programı da budur. AP'nin Genel Başkanı, söyleyeceği her sözün cevabını, günügününe değilse mutlaka ertesi gün İsmet İnönüden alacaktır.' **CHP** Genel Başkanı, kendisiyle beraber yemek yiyecek olan Pakistan Dışişleri Bakanını kabul etmek üzere ancak haftanın sonunda Heybeliadadan ayrılacak, ondan sonra şehirde Parti Meclisinin 35 Temmuzda başlayacak toplantısını idare edecektir.

Haftanın ortasında, seçim kampanyası sırasında bir yerlere gidip gitmeyeceğini soranlara, Muhalefetin 81 yaşındaki lideri şu cevabı verdi:

"— Genç ve mükemmel arkadaşlarım var. Onlar dolaşıyorlar. Dolaşacaklar."

Sonra, gülerek İlâve etti:

"— Ama, ben onları bilirim. Tabiî bana da, haydi demeyi unutmayacaklar. Her halde bir iki yere gideceğim,."

Partiler

Av faslı

(Kapaktaki ağ)

Haftanın başında birgün, A.P. Genel Başkan Yardımcısı Talat Asal, bıyık altından gülerek şöyle dedi:

"— İnanmıyorsunuz ama. biz gençlerden de oy alacağız"

Aynı gün, A.P, nin genç yöneticilerinden Kayseri milletvekili Vedat Ali Özkan ise bir AKİS mensubuna, istikbale muzaf şu daveti yaptı:

"— Birgün sizleri de saflarımızda göreceğiz. Er geç bu olacak.."

Ayni saatlerde A.P. Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel, gazetecilere, büyük farkla seçmeni kendi taraflarına çekeceklerini ifade etmekteydi.

C.K.M.P.'de seçim çalışması

İki yolun ortasında

1965 Türkiyesinde siyasi partilerin Seçim sath-ı mailine girdikleri şu günlerde bütün ağızlarda ayni sakız çiğnenmektedir. Bütün siyasi teşekküller, büyük bir rahatlık içinde, seçimin kendilerinde kalacağını ifade etmektedirler. Bölükbaşının bir manga gücünde bile olmayan minyatür M.P. sinde bile durum, böyledir.

"Kır at"ın gerisindekiler

Ana iktidar partisi A.P., büyük bir gizlilik içinde hazırladığı "kır at" sembolüyle oy avına çıkmış bulunmaktadır. A.P. li yöneticilerin hedefi, çoğunlukla köylerdeki muhafazakâr halk kütleleridir. Devlet kapısındaki işini, D.P. devrinden kalma bir alışkanlıkla, ocak veya bucak başkanına yaptırmayı rahatlığına pek yakıştıran bu kitle, A.P. nin ağına en kolay düşecek bahttır. Ayrıca, plânsız ve programsız, "her mahallede bir milyoner" sloganına uygun bir iktisadi anlayış la memleket idare etmeğe, çalışan A.P. için kolay ve çok kere gayri meşru yollardan para kazanan, bu hevesi kursaklarında saklayan eski zengin ve yeni zengin adayları da bir önemli "oy deposu" dur. Tavizler, vaadler ve temin edilen imkanlarla beslenen bu, "her mahallede bir milyoner" edebiyatının salikleri, A.P. için çantada keklik sayılmaktadır.

A.P. bir başka kitleyi de bir başka vasıta, ile kendi tarafına çekme çabasındadır: Gecekondu bölgesinde yaşayan, komünizm heyulasından çekinen ve bu çekingenlik sebebiyle kendi kendini hacı ve hocanın istismarına terke. den fakir halk! A.P. irileri, bu fakir kitleyi avlamak için, "din elden gidiyor" sloganı ile halkı istismar eden hacı ve hoca güruhundan büyük yardım göreceklerini ummaktadırlar.

A.P. Genel Başkan Yardımcısı Talat Asalın ifadeden kaçındığı ve söylerken, kendi de inanmadığı gibi, AP. hiç bir zaman gençlikten ve aydın zümreden oy almayı hayal etmemektedir. Buna ordu mensuplarının eşlerini katmak da yerinde olur. Ama A.P. lilerin bir başka tesellisi vardır: İşçiler!.. AP, işçilerin sağduyu taraflarından ziyade hissî taraflarını okşamağa gayret sarfetmektedir. 1961'den bu yana gelişen ekonomik düzen içinde işçinin emeğini koruyan kanunlara ve uygulamalara diyecek söz olmadığına göre, bir takım vaadlerle, nurlu istikbal edebiyatıyla uyutulmağa çalışılan işçilerin oylarının AP'ye kayması ihtimali, AP irilerinin halisane temennileridir. Nitekim AP Genel Merkezinde bir yetkili, AKÎS muhabirine, Zonguldakta 1961 seçimlerinde atanan oy anik tarlarını söyleyerek, bu neticenin değişmesini pek beklemediklerini ifade etti. 1961 seçimlerinde AP Zonguldakta 121 bin 938, CHP ise 69 bin 696 oy almıştır. Ama gene de ihtiyatı elden bırakmayan bir takım AP yöneticileri, inönü. Hükümetinin getirdiği kanunlardan sonra işçilerden oy almanın AP için pek de kolay olmadığını ifade etmektedirler.

Ağır, fakat emin

CH.P kanadında tamamen aksi bir çalışma göze çarpmaktadır. CHP bilhassa önemli bir nokta üzerinde duracaktır: 1961'den bu yana Türkiyede önemli bir takım ekonomik gelişmeler olmuştur. Plânlı ve düzenli kalkınmanın ekonomik faydaları halk kitlelerine inmiştir. Halk daha çok istemektedir ama, gene de yapılanları görecek sağduyuya sahiptir. CHP, bu kitlelerin hissi yanlarından çok, sağduyu yanlarına hitap edecek, meselelerin bu kitleler tarafından bilinç açısından değerlendirilmesini sağlamağa çalışacak, tır. Bilhassa işçiler için bu böyledir. CHP, AP'nin tamamen aksine, işçi oylarının plânlı ekonomiyi savunan CHP kanadına akmasına gayret sarfedecek tir. CHP'nin bu konuda yardımcıları aydınlar, öğretmenler ve Üniversite gençliğidir. Bu gruplar, AP de hacı ve hocaların yaptığı din ve politika istis marını ifna etme yolunu seçeceklerdir. CHP Genel Başkanının ağzında da ifadesini bulduğu üzere, CHP orta-

nın solunda bir partidir. Bunun için de CHP komünistlik isnadına mâruz kalmıştır. CHP, bu isnada şu silâhla Karşı çıkacaktır: CHP niçin komünisttir? Toprak reformunu istediği için Topraksız köylüyü toprak sahibi etmenin komünizmle ne ilgisi vardır? Petrollerin yabancı sermayeye peşkeş çekilmesine mâni olduğu için **CHP** komünistlikle itham edilmektedir. Petrolleri, yeraltı servetlerini millîleştirmenin komünistlikle ne ilgisi vardır?

Bu haftanın ortasında CHP Genel Merkezinde seçim hazırlığı son haddine ulaşmıştı. Bir CHP yöneticisi. AKİS muhabirine, oy bekledikleri kitleleri şöyle sıraladı:

1 — Aydınlar

2 — Sosyal adaletten nasibini almayı bekleyen geniş halk topluluğu...

Bunun için de CHP iiler, halka, onun kendi meselelerini en açık şekilde anlatmağa çalışacaklardır. CHP'nin **seçim** sloganı "reformcu, devrimci, sosyal adaletçi ve plânlı kalkınmacıdır. CHP'nin, seçimlere girerken sahip olduğu bir avantajı da, tam bir tesanüt içinde bulunuşudur. Bunun, aydın kitlenin sempatisini toplaması bakımından önemi büyüktür. CHP yöneticileri. her aydından, mutlaka sandık başına gitmesini isteyeceklerdir,

CHPnin oy beklemediği kitleler ise gericiler, hacı ve hoca takımı ile vurguncu zenginlerdir. CHP, özel sektörün, güven duygusu içinde çalışmayı arzulayan aydın kısmı ile irtibatını sıklaştıracaktır. Ancak CHP Genel Merkezinde, haftanın başında bu konuda **pek** iyimser bi hava yoktu. Ama gene de özel sektöre, kendi teminatının bir CHP iktidarına bağlı olduğu hususu anlatılmağa çalışılacaktır. CHP pek tabii ki. hissi Demokratlar ile Yassıada artıklarından oy beklememektedir.

CHP'nin asıl seçim taktiği, haftanın sonunda Pazar günü İstanbulda, ismet İnönünün başkanlığında yapılacak Parti Meclisinde tâyin edilecektir. Bu toplantı için bir seçim beyanname taslağıyla, çalışmalarla ilgili bir rapor hazırlanmıştır. Raporda, CHP iktidarı devresinde halka neler yapıldığı, neler yapılmadığı, yapılmayanların sebepleri bir bir anlatılacaktır. Bütün bunlardan anlaşılan, CHP'nin seviyeli bir seçim mücadelesi yapacağıdır.

Seçimlerin "Sürpriz" unsuru

İktidar partilerinden CKMP ise aşırı milliyetçilerle nasyonal sosyalistlerden oy beklemektedir. Haftanın başında CKMP Genel Merkezinde şaşkınlık havası hakimdi. Bunun sebebi, partiye kimin sahip çıkacağının henüz belli olmamasıdır. Türkeşçiler galip gelirlerse, seçim plâtformunda nasyonal sosyadistler boy göstereceklerdir. Türkeşçllerln dilinde nasyonal sosyalizmin adı "milliyetçi sosyalizm" olmuştur. Partiye Dinçer grupunun hakim olması halinde durum tamamen değişecek ve CKMP bu defa eski CKMP'liler ile AP'nin ılımlılarının oylarının avına çıkacaktır. Bir CKMP'li bu karışıklığa değinerek şöyle dedi:

"— Türkeşçiler iktidara gelirlerse beni toplama kampına, TlP'liler iktidara gelirlerse beni çalışma kampına gönderecekler. Her iki halde de emin bir yerim var demektir." •

CKMP'nin güvendiği bir başka grup da nasyonal sosyalist ruh taşıyan gençlerdir. Aslında CKMP, bu seçimler için pek de iddialı değildir. Türkeşçilerin arzuları, imkân nispetinde Mecliste temsil edilebilmek ve bir Herki seçime kuvvetli girmektir. Bu bakımdan CKMP'nin her iki hizbi de seçimde pasif davranarak hem fincancı katırlarını ürkütmemeğe, hem de bu arada AP'den oy koparmağa çalışacaklardır.

Bu seçimlerin en ilginç partisin hiç şüphesiz, TİP'dlr. AP'nin yönettiği artık herkesçe bilinen son kongre basma olaylarından ve şurada burada zuhur eden, taşlı-sopalı mitinglerden sonra bu parti birdenbire suyun yüzüne çıkmış, gazetelerin birinci sayfalarını işgal etmeğe başlamıştır. TİP daha çok işçiden, topraksız ve toprağı yetmeyen köylüden, dar gelirli vatan» daştan, küçük esnaftan, toplumcu aydından ,yâni kısaca, emeğiyle geçinen ve sosyal adaletin sağlanmasını isteyen emekçi" halktan oy alabileceğini ummaktadır. AP'nin tabanını teşkil ederi; seçmenle CHP'nin bir kısmı aydınının oyunun da TİP'e kayacağı TÎP'lilerce iddia edilmektedir. TİP, seçimlerde, emekçi halkın kendi kendisini temsil etmesi gerektiğini seçmene anlatmağa çalışacaktır..

YTP'ye gelince, bu güdük parti için. hiç bir hesap yoktur. Alican seçimlerde tek başına kalacağa benzemektedir.

MP de bir mangayı aşmayan gücü ve irikıyım liderinin ağızıyla pek büyük iddialar sahibidir ama, seçimlerde sadece Bölükbaşı hayranlarından oy koparacağı bellidir. Tabii hala, Bölükbaşı hayranı varsa'.'.

C.H.P. Genel Merkezinde seçim hazırlığı
Cenk hazırlığı

D I Ş G E Z İ L E R

Rusya

Cuma

Ruslar erken kalkmaktan hoşlanmıyorlar. Bir program konuşulurken sabahın sekizinden, hattâ dokuzundan bahsedildi mi tüyleri âdeta diken diken oluyor. Buna rağmen, Moskovadaki ilk sabahımızda tercümanımız Kirilof dokuzbuçukta odamızın kapısını vuruyordu. Rahat bir gece geçirmiştik. Yataklar iyiydi. Sıcak suyu da, soğuk suyu da akan banyoda bir duş yapmış ve yatmıştım. Tabii, Türkiyeden götürdüğümüz Komili sabununu kullanarak.. Sovyetler Birliğinde insan onların sabununu kullandı mı, fena kokusu Üzerinden günlerce kalkmıyor. Diş macunları da öyle. Mübarek, sanki ağızı temizlemek için değil, ağızı yara etmek için yaratılmış. Tuvalet kâğıdına gelince, ilk sabah, meşhur hikâyedeki aptal çırak hikâyesinin Sovyetskaya Otelihin başına geldiğini sandım. Hani, bakkal, dükkânına çırak almış da ona ilk dersi vermiş;Demiş ki: "Eğer bir müşteri, bizde bulunmayan bir mal isterse, hemen yok deyip adamı savma. İstediği mala en yakın bir başka malı teklif et". Sonra, dükkâna bir müşteri gelmiş ve tuvalet kâğıdı istemiş. Çırak, dersini aldı ya.. Tuvalet kâğıdı da yokmuş. Hemen, bilgiç bir tavırla teklif etmiş:

"— Efendim, tuvalet kâğıdımız bitti ama, nefis zımpara kâğıdımız var. Acaba arzu eder misiniz?"

Mükellef Sovyetskaya Otelinin tuvalet kâğıtları insanda, müşterinin "Sar, öyleyse bir paket oğlum" cevabını verdiği inancını doğuruyordu.

Sovyetskaya Oteli, aynı zamanda, sadece Sovyetler Birliğindeki değil, bütün Demir Perde gerisindeki oteller gibi kokuyordu. Ağır, sanki kuyruk yağı kızartılmış gibi bir koku.. Biz bunu Bulgaristanda da duyduk. Kokunun kaynağı basit. Temizleme malzemesinin kalitesi o kadar bozuk ki böyle bir koku o malzemeyle temizlenen her yere siniyor. Sovyetskaya Otelinde, elimizi yıkayalım diye lavaboya konmuş kırmızı renkteki sabunları, bunun için bir tarafa ittik.

Sovyetler Birliğine gelen bir yabancının ilk intibaı, bir "burjuva"nn ölçüleriyle dünyanın tadını teşkil eden inceliğin eksikliği oluyor. Sovyetler Birliğinde güzel, zarif, şık hiç bir şey yok denilirse mübalâğa edildiği sanılmamalıdır. Bunlar, sadece iki Bahada mevcut: Sanat ve teknik. Bir rus uçağı, Hazer Denizinden petrol çıkarma ameliyesi, Bolşoyda seyredilen bir bale. bir opera insanın âdeta nefesini kesiyor. Bu kadar güzelliğin, bu kadar zerafetin, böylesine inceliğin nasıl biraraya geldiği kolay kolay anlaşılamıyor. Bunların yaratıcılarındaki meharet insanı şaşırtıyor. Ama, hoş bir koku. Yakışan bir elbise. Hattâ, bakımlı bir kadın. Bunları Sovyetler Birliğinde mumla arayınız ki, bulasınız.

Bunun sebebini, Sovyetler Birliğinin ekonomisi hakkında edindiğim bilgileri ve intibaları anlatırken söyleyeceğim. Gerçek şudur ki, ayağında donu olmayanların' başlarına fesleğen takmaya kalkışmaları gülünçtür. Sovyetler Birliği amansız bir harpten sadece yirmi yıl evvel çıkmış ve bu harbin sonunda yanmış, yıkılmış, harap, âdeta mahvolmuş bir memleket bulmuştur. Düşünmek lâzımdır: İkinci Dünya Harbinde Sovyetler Biriliğinin verdiği ölü sayısı 20 milyondur: Yani o yıllar, Türkiyenin bütün nüfusu! Böyle bir durumda idarecilerin halka güzel kokulu sabunda ince tuvalet kâğıdından evvel giyecek kaba kumaş, ayağa geçirilecek kaba ayakkabı, başı sokacak kaba ev bulmaya çalışmaları yadırganamaz. Nitekim şimdi Sovyetler Birliği "ihtiyaç'-devri"ni kapamak üzeredir ve. kurulmakta olan petro-kimya sanayitaden sonra bir "burjuva"nm hayatın tadı addettiği "zerafet devri" bütün bütün açılacaktır. Sovyetler Birliği hakkında bir fikir edinmek istenilirken, sadece otelin lâvabosundaki sabunun cinsine bakmak bunun için yetmemektedir. Ama, "Yirmi yılda amma şey yapılmış" diye ağız açık hayran kalmak da bir fayda sağlamaz. Sovyetler Birliği denilen kıta öyle zengin bir beldedir ki nereye el atılsa orada bir servetle karşı karşıya gelinmektedir ve bu, Ukraynadan Sibiryaya böyledir. Amerikaya gittiğim zaman gördüklerim bana hep, meşhur fransız düşünürü Alexis de Tocqueville'i hatırlatmıştı. Rusyada da ayni düşünürü saygıyla andım. Malûmdur, Alexis de Tocqueville bundan tam bir asır önce, bir asır sonra dünyaya iki büyük memleketin, Amerikayla Rusyanın hakim olacağını söyleyen adamdır. Fransız düşünürü

Moskovada bir dükkânda bolluk

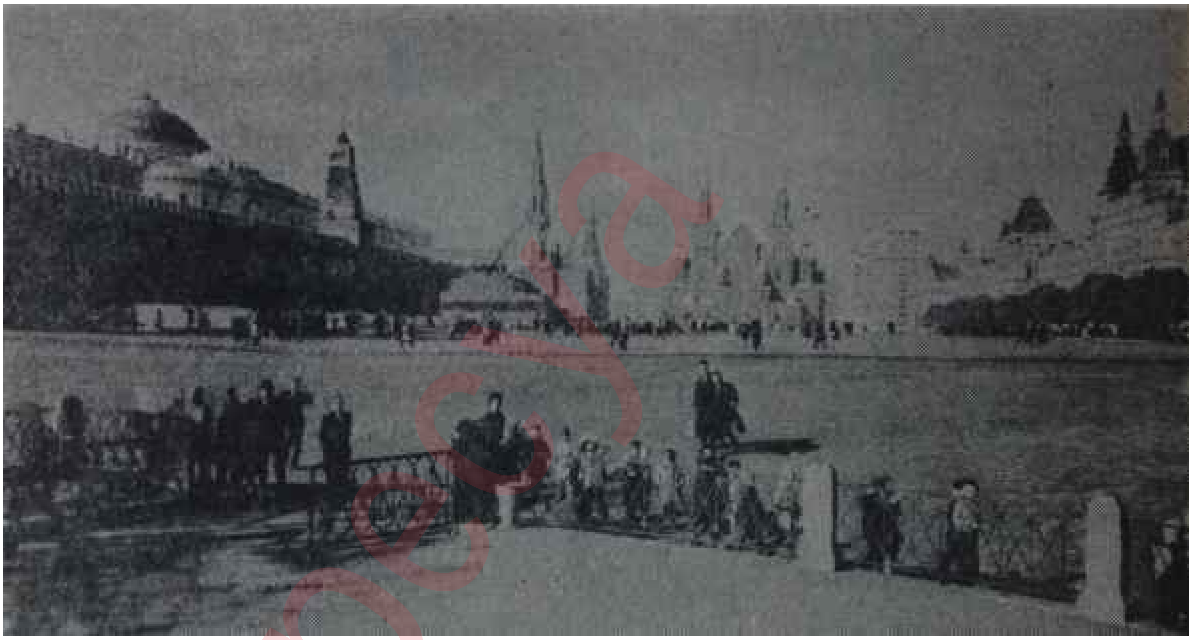
Bol olmayan: İncelik!

kehanetini, Amerikayla Rusyanın nüfus ve toprak zenginliği üzerine bina etmiştir Bunda yanılmamıştır da.. Amerika ile Rusyanın bugünkü durumlarına birbirine o kadar zıt iki sistemle, aşırı bir liberalizmle ve komünizmle gelmiş bulunmaları temelde servet bulundu mu, üzerinde yükseltilen binanın harcının ikinci plânda kaldığının parlak delilini teşkil etmektedir. Eğer Amerika. Sovyetler Birliğinin geçirmiş bulunduğu cinsten bir harp geçirmiş olsaydı New York otellerindeki tuvalet kağıtlarının inceliği ne olurdu. kimse kolay kollay bir şey söyleyemez. Bu servetle Rusya, kalkınması için komünizmi değil de kapitalizmi geçseydi . Sovyetskayadaki zımpara kâğıtları yerlerini daha mı çabuk o pembe yumuşacık tuvalet kâğıtlarına bırakırlardı, o da meçhuldür. Ama her halde komünizmin, hiç olmazsa bugünkü halinde, bir takım lüzumsuz kayıplara vesile verdiği komünist idareciler tarafından dahi bilinmektedir.

Nitekim bizim sevimli Kirilof da kendisi saat dokuzbuçukta geldiği halde arabayı saat onbuçuk için istemiş. Bir saat ne yaparız diye düşünmüş, bilmiyorum. Allahtan, bizim müsteşar Sadi Çoruh da otomobiliyle gelmişti. Hava güzeldir Öğleyin yemeğe, Gazeteciler Birliğine gidecektik. Bir işimiz yoktu. Moskovayı gezelim dedik. Tabii, rus başkentine gelmiş kendini bilen her turist gibi Kremline gittik. Karım Moskovaya ilk defa geldiği için bahçeyi ilgiyle gezdi. Meşhur Çar-Puşkayı -Topların Prensi- ve onun kadar şöhretli Çar-Kolokolu -Çanların Kraliçesi- seyretti. Bunlar, bir muazzam topla bir muazzam çan. Akşam Don Karlosu görmek için geleceğimiz muhteşem Kongreler Salonunun Önünden geçtik. Büyük Kremlin Sarayına tabii yaklaşamadık. Önünde milisler nöbet tutuyorlardı ve hiç kimseyi sokmuyorlardı. Sovyetler Birliği Başbakanı orada çalışıyordu. İki hafta sonra, aynı milislerin hürmetli selâmları arasından geçip, üzerinde gece ve gündüz kızıl bayrağın dalgalandığı o sarayda Kosiginle tam elli dakika görüşeceğimi ha--al bile etmiyordum.

Kremlin, çok kimse tarafından Çarların Sarayı diye bilinir. Çarların, Moskovaya geldiklerinde bu sarayda oturdukları doğrudur. Ama Çarlık Rusyasının başkenti Moskova değil, Sen Petersburg olduğu için. çarlar Kremlinde fazla kalmamışlardır. Nitekim son çar, İkinci Nikola ya bir, ya iki defa gelmiştir.

Moskovanın tam göbeğinde, şehrin merkezi durumunda bulunan Kremlin, asıl Moskova Prenslerinin sarayı. Moskovanın kurucusu diye bilinen ve bu sıfatıyla at üzerinde bir heykelinin şehrin meşhur Gorki Cad desi üzerine dikilmesine hak kazanan rus prensi Yuri Dolgoruki 1156'da- Boro vitski tepesine tahtadan-bir kale yaptırmış. Burası Moskova Prenslerinin ikametgâhı olmuş. İki asır sonra, 1367 civarında' tahta duvar ve kaleler beyaz tuğlaya çevrilmiş. Bir asır daha geçmiş, 1485 ile 1493 arasında rus ve italyan mimarlar bir yeni duvar çemberi yapmışlar. Bugün mevcut "Kremlin Duvarları" bu. Ondan sonra, bu çemberin içindeki kiliselerin inşası başlamış. Hani, kulbbeleriyle bilinen işlemeli, gözalıcı renkli katedraller var ya, onlar hep XV. Asır sonu ile XVI. Asır ortası arasının isleri;Büyük Kremlin Sarayı ise 1838 ile 1849 arasında yapılmış. Plânlarım Ton, Gerasimov, Çiçagov gibi bir çok mimar hazırlamış. Sonradan, XV. ve XVII. Asırlara ait saraylar da Büyük Kremlin Sarayına dahil edilmiş, daha doğrusu bunların hepsine aynı stil verilmiş. Yani Kremlin, bir çarın veya bir Moskova Prensinin yaptırttığı bir saray değil, bir binalar birleşiğidir. Bu hususiyeti itibariyle bizim

Moskovanın meşkur Kızıl Meydanının görünüşü

Rus ölçülerine lâyık

Kremlinin duvarları ve cicili bicili kilisesi

On asrın sesi işitiliyor

Topkapıyı hatırlatıyor.

1934'de, yeni rejim Büyük Kremlin Sarayında bir takım tâdil çalışmaları yapmış. Şimdi S.S.C.B. Yüksek Şûrası toplantılarını burada aktediyor, Hükümet de burada çalışıyor. Devlet Başkanı, yani, resmî adıyla Yüksek Şûra Başkanı yabancıları burada kabul ediyor. Elçiler itimatnamelerini burada takdim ediyorlar. Kremlin, Sovyetler Birliği Hükümetinin tören merkezi.

Bir gün sonra, eşim Kremlinde Leninin oturduğu ve çalıştığı kısımları gördü. Ben daha önce. Feridun Cemal Erkinle geldiğimde gezmiştim. Karımın intibaı da benim intibaımın aynı oldu: İhtilâlin lideri büyük sadelik içinde yaşamış. Derme çatma masalar, rahat dahi olmayan koltuklar, basit bir yatak odası. Orta halli, hattâ daha bile aşağı seviyede bir aydının küçük apartman dairesi. Son Çarın kızkardeşinin Sen Petersburgta tam beş bin hizmetçinin çatıştığı bir sarayda oturduğu düşünülecek olursa ve bu arşidüşesin seyahatlerini dokuz yüz kişilik maiyetiyle yaptığı hatırlanırsa rus halkının 1917'lerde Leninin fikirlerine niçin rağbet ettiği daha iyi anlaşılır. Karımın Lenin tarafından Kremlinde işgal ettiği odaları gezmesinden bir kaç gün-sonra Leningradda rus çarlarının sürdükleri hayat hakkında da bazı fikirler edinecek ve ihtilâlleri nenin doğurduğunu daha iyi anlayacaktık.

Kremlinin duvarlarının uzunluğu 2235 metre. Bunlar 5 ilâ 19 metre yükseklikte ve 3,5 ilâ 6,5 metre kalınlıkta. Mevcut yirmi kuleden beşinin üzerine 1937'de yakuttan yıldızlar yerleştirmişler. Bunlar, Moskovanın âdeta neresinden bakılırsa bakılsın görünüyorlar. Halk, bilhassa pazar günleri Kremlini geziyor. Bizim dolaştığımız o sabah, okul çocukları toplu halde gelmişlerdi.

Kremlinin arkasında meşhur Kazıl Meydan var. Lenin için yapılmış anıt-kabir orada. Anıt-kabirin üstü. kızıl liderlerin törenleri seyretmek için sıralandıkları balkon. Dünya, Kremlinin hâkimlerinin kendi aralamadaki hiyerarşiyi onları ancak burada gördüğü zaman öğreniyor. Gerçi Sovyetler Birliğinde üç mevki ve sahipleri hem biliniyor, hem de hiyerarşideki yerleri değişmiyor. 1 numara, Komünist Partinin Birinci Sekreteri. Yani, şimdi Brejnev. 2 numara, Başbakan. Yani, şimdi Kosigin. 3 numara, Yüksek Şûra Başkanı. Yani, şimdi Mikoyan. Bunların altında Prezidyum üyeleri var. Prezidyum üyelerini birbirinden ayıran belirli bir fark yok. Ama. meselâ törenlerde bunlar öyle bir sıralanıyorlar ki Prezidyumdaki mevkileri ve itibarları derhal meydana çıkıyor. Bayram günlerinde sokaklara asılan resimlerinde de o sıra takip ediliyor. Önem, üyenin şahsıyla İlgili ve bu önem açıkça belirtiliyor. Amerikan Kabinesinde en önemli Bakanlık Dışişleri Bakanlığıdır. Onu Milli Savunma Bakanlığı takip eder. Ama, Dışişleri Bakanı Rusk veya Acheson olmuş. Savunma Bakanı MacNamarra veya Foster adını taşımış, mevkiin önemi değişmez. Halbuki Sovyetler Birliğinde bakıyorsunuz, Mikoyandan sonra Suslovun resmi asılıyor. Bir süre geçiyor, diyelim Şepilev Suslovun yerini alıyor, buna mukabil Suslovun resmi yedinci asılıyor. Mevkilerde bir değişme yoktur. Bu sovyet hiyerarşisinde Şepilev yoldaşın Suslov yoldaştan daha fazla önem kazandığının ifadesidir. Sonra bir gün, hattâ 1 numarayı işgal eden yoldaşın bütün resimleri ortadan kaldırılıyor. Artık onun adından, Sovyetler Birliğinde hiç bahsedilmiyor. Sistem. işte böyle bir sistem.

Kremlinin Kızıl Meydana açılan kapısından Leninin anıt-kabrinin yanma çıktık. Anıt-kabirin içinde İhtilâlin yapıcısının tahnit, edilmiş vücudu bir cam mahfaza içinde duruyor. Lenin siyahlar giyinmiş. Siyah, ince ayakkabıları var. Belinden aşağısını bir battaniye örtüyor. Siyah ayakkabılar bu battaniyenin altından çıkıyor.

Leninin anıt-kabirinin tam karşısında Moskovanın büyük mağazası GUM var. GUM'da yok yok. Traş takımından çocuk külotuna, elektrik malzemesinden havyara ve votkadan maşaya her şey bu muazzam bonmarşede satılıyor. Ama tabii her şey gene kaba. zevksiz ve işporta malı. GUM'a bir girip çıktık, ondan sonra, otomobil değiştirmek için otele döndük. Saat 11'e yaklaşmıştı. Öğle yemeği birde yenecekti Kirilof yorgun olup olmadığımızı sordu. Değildik. Lenin tepesi adını taşıyan tepedeki büyük Lomonosov Üniversitesini gezmeyi teklif ettim. Oraya gittik. Bu. belki de dünyanın en gösterişli üniversite binası - dır. Lomonosov Üniversitesine bina değil, âbide demek her halde daha doğrudur.

Moskova Üniversitesi 1755 'te büyük rus âlimi Lomonosov tarafından kurulmuş. Onun için Lomonosov Üniversitesi adını taşıyor. 14 fakültesi, 3 bin kadar öğretim üyesi ve 24 bin yerli

1500 yabancı öğrencisi ve bursiyeri var. Yeni binasını 1949 ile 1953 arasında, Moskova nehrine bakan Lenİn tepesi üzerine yapmışlar. Daha binanın inşa tarihini öğrenmeden "İddia ederim ki, Stalin devrinden kalmadır" dedjm. Dediğim doğru çıktı. 31 katlı, kule tarzında muazzam bir bina, onun iki tarafında 17'şer katlı iki kanat. Ön cephenin genişliği 450 metre. Ana binanın yüksekliği, tepesindeki okla birlikte 340 metre. Rusların "Moskovanın 7 Harikası" diye alay ettikleri, hepsi birbirinin hemen aynı, hepsi Stalin devrinden kalıma, bir tanesi Dışişleri Bakanlığı, bir tanesi Ukrayna Oteli, bazıları, ikametgâh olarak kullanılan ve her taraftan gözüken, hepsi bir israf ve ölçüsüzlük şaheseri meşhur yedi binaya benziyor. Stalin devrinden kalan bütün binalar son derece gösterişli, son derece heybetli, son derece pahalıya malolmuş ve kullanılışsız âbideler. Sovyetler Birliğinde ikametgah sıkıntısının en ziyade çekildiği bir devrede öyle apartmanlar yapılmış ki aynı masrafla bir o kadar aileyi daha barındıracak meskenler kolaylıkla yapılabilirdi. Sadece apartmanlar mı? Meselâ Soçide öyle dinlenme evleri, öyle kaplıcalar, hattâ istasyon binaları görecektik ki lüksü ve şatafatı bizi hayretlere düşürecekti.. En pahalısından tahta kaplamalı duvarlar, som mermerden merdivenler, trabzanlar, işlemeler, oymalar.. Soçideki tren istasyonunun bekleme salonunda sıralar değil şık koltuklar bulunduğunu gördüğümüz zamanki şaşkınlığlığızı hiç unutmayacağım.

Şimdi, Stalini ithamın kolay olduğu bir sırada bu israfı bir hata olarak göstermeye çalışıyorlar. Peki ama, halk elini yıkamak için doğru dürüst bir sabun bulamazken fezanın fethine milyarlar ve milyarların sarfedilmesi aynı tarz bir hata sayılamaz mı? Yoksa, fezanın fethi çalışmaları gibi halkı gösterişli binalar karşısında hayranlığa düşürmek de bir politika ve idarecilik taktiği midir? Ben, bu ihtimali daha kuvvetli görüyorum ve bunda rus karakterinin bir özelliğinin bulunduğu kanısındayım.

Rus, belki de Üzerinde, içinde yaşadığı tabiatın icabı, büyük, .heybetli, uçsuz bucaksız şeyleri seviyor. Onların tesiri altında kalıyor. Kendisini bunlarla semlbolleştiren otoriteye mutlak itaat ediyor. Rus çarlarının inanılmaz otoritesinin bir temeli budur. İnsana garip gelebilir ama, çarların kendilerine yaptırttıkları ve her biri "Moskovanın 7 Harikası"ından çok daha pahalıya malolmuş saraylar, bahçeler, havuzlar, parklar -bunların en güzellerini Leningradda görecektik- hükümdarlık müessesesinin itibarını pekleştirmiştir. Rus, çarını bir baba, hattâ bir tanrı gibi görmüştür. Onu münakaşa etmemiştir. Münakaşa edenler bir aydın azınlık olmuştur; Yoksa çoğunluk çara tapınıştır. Hem de son ana kadar.. Çar demek devlet demektir. O halde çarın kendisi için yaptırttığı, aslında, devlet için yapılmıştır.

İhtilâlin idarecileri hem psikolojiden anladıklarını, hem de halklarının tabiatını iyi bildiklerini iktidarı alır almaz bütün bu sarayları, parkları, havuzları, bahçeleri ' millete açmakla göstermişlerdir. Halk bu sefer, o mamurelerde ağızı gene bir karış açık dolaşmıştır. Ona, bütün 'bunların artık kendisinin olduğu söylenilmiştir. Devlet, halktır. O halde, devletin olan halkındır. Şatafatlı âbideler, pratik olmaktan çok gösterişli binalar bunun yüzünden devam etmiştir. Moskovanın iki odalı bir küçük dairesinde iki aile olarak yaşayan rus, Soçideki tren istasyonunda bekleme salonuna girdiğinde o mermer sütunları gördü, o rahat koltuklara oturdu mu kuvvetli bir devletin tebâsı olduğunu içinde hissetmekte, bundan manevî bir zevk duymaktadır. Manevî zevk çok rus için maddi zevkten üstündür, değerlidir. Stalin tarzında bir idare "Moskovanın 7 Harikası'nı yaptırtmaya âdeta mecburdu. Nitekim Hitler de 1933 seçimlerini bir Walhalla âlemi yaratarak, bütün tepelerde ateşler yaktırarak kazanmış, daha sonra alınanlara, arzuladıkları "büyüklük"ü hep vermiştir. Stalin de böyle yapmıştır. İnanılmaz ihtişamdaki bir dinlenme evinde geçirilen onbeş gün, hayatın gündelik sıkıntılarını bir rusa unutturacak aldatıcılıktadır.

Şimdi, Fezanın Fethi Stalinin pahalı ve çoğu sevimsiz binalarının yerini tutmuştur. Sovyet feza adamlarının maceralarını takip ederken halk, millî tabiatının bir icabını yerine getirmekte, meselâ Leningraddaki, Kışlık Sarayı gezerken veya Kafkaslardaki Matsesta kaplıcalarının lüksünden faydalanırken duyduğu zevki duymaktadır.

Lomonosov Üniversitesi de Stalinin bu felsefesinin bir tecellisi. Üniversitenin bütün binalarını gezmek için, düşününüz, 150 kilometre yürümek lâzım. Biz asansörle en üst kata çıkmayı, oradan Moskovanın şahane görünüşünü seyretmeyi, film çekmeyi tercih etik. Başka ne yapabilirdik ki? Bakınız, size bu üniversite hakkında bir kaç rakam vereyim. Üniversitenin Lehin tepesinde işgal ettiği arazinin genişliği 170 hektardır. Binaların umum hacmi 2 milyon 700 bin metre küptür. 45 bin parça bina vardır. Merkez binasının tepesine oturtulan okun ucundaki yıldızın kutru dokuz metre, ağırlığı 12,5 tondur. Üniversitenin büyük saatinin kutra da dokuz metredir. Yatakhanelerinde 6 bin yatak vardır.

Lomonosov Üniversitesinden şehire, rus ölçülerinin ne olduğu hususunda bir fikir edinerek döndük. Uçsuz bucaksız steplerin çocukları o steplerin ihtişamını ve insanı ürperten ululuğunu başkentlerine ve kendi gündelik hayatlarına taşımışlardı.

Doğruca Gazeteciler Birliğine yemeğe gittik. Orada ilk defa olarak ruslarla oturup, bazı ciddi meseleler konuşmak fırsatını buldum. Bu konuşmanın şaşırtıcı yönleri oldu.

Gırgır
Gırgır

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yunanistan

Bir ipte iki cambaz

Bir haftaya yakın bir süredir, dünyadaki en karışık başkent, hiç şüphesiz, Atinadır. Yunanistanın çeşitli şehirlerindeki karışıklıklar bir yana, Atinada hergün bir gösteri yapılmakta, gösteri yapanlarla polis arasında çarpışmalar olmakta, halkın bütünü, işini gücünü bırakmış, yarının kendilerine neler getireceğini kestirmeye çalışmaktadır.

Gerçi yunanlılar yaradılışları gereği heyecanlı, gürültücü insanlardır ama, uzun yıllardır, karışıklığın böyiesini görmüş değillerdir. Bütün bu olup bitenlerin nedenini bir ipte yürümeye çalışan iki cambazın, genç Kral II. Konstantin ile ihtiyar politikacı Papandreunun giriştikleri kuvvet denemesidir. Bu iki devlet adamı arasında içten içe bir çekişme olduğu zaten ötedenberi biliniyordu. Fakat bu çekişme, şimdiye kadar açığa vurulmuş değildi. Geride bıraktığımız hafta içinde olup bitenlerden sonra, şimdi cepheler kesinlikle belirmiştir.

İhtiyar politikacı Papandreu, daha politika hayatına atıldığı ilk günlerden başlayarak, koyu bir cumhuriyet taraflısı olarak bilinmektedir. Bilindiği gibi, kurulduğu günden buyana krallık rejimiyle yönetilen Yunanistan, Birinci Dünya Savaşını izleyen hayal kırıklığı dolu günlerde, bir kere cumhuriyet rejimini de denemiştir. Yunanlıların Anadoluda uğradıkları büyük bozgunun sorumunu bugünkü genç Kral II. Konstantinin büyük dedesi I. Konstantinin sırtına yüklemeleri sonunda, 1924 Mayısında, Yunanistanda cumhuriyet ilân edilmiş ve Kral yurt dışına kaçmak zorunda kalmıştı. O günlerde krallığa karşı savaş açanlar arasında Papandreu adında genç bir politikacı da vardı. Daha, o zamandan başlayarak krallık rejimine karşı bayrak kaldıran Papandreu, bu yüzden girdiği hapisten ancak cumhuriyetin ilanıyla kurtulabilmiştir.

Ne Kral II. Konstantin, ne de Papandreu eski defterleri bir tarafa bırakacak yaradılışta insanlardır. Nitekim, Yunanistanı bir arada yönetmek durumuna düştükleri günden itibaren, birbirlerinin yetkilerini daraltmak için alttan alta çekişmeye başlamışlardır. Kral II. Konstantin, Papandreuyu, tahtın göngesinde işleri yürütmekle görevli bir adam durumuna getirmeye çalışmış, buna karşılık Papandreu da Kralı Meclisin ve hükümetin kararlarını onaylamakla görevli bir sembol yapmak İstemiştir. Böyle olunca iki inatçı adam arasındaki çatışma elbette ki günün birinde şu veya bu vesileyle soyun yüzüne çıkacaktı.

Kralın ordusu

Yunanistanda krallığın geniş halk kitleleri tarafından desteklendiğine şüphe yoktur. Fakat İkinci Dünya Savaşından sonra bir de gerillâ savaşı tecrübesi edinen solcuların kopardığı büyük gürültüye bakarak, bugün Kralan Yunanistanda eskisi kadar kuvvetli olmadığını söyleyenler çoğunluktadır. Fakat Kral, hiç değilse şu sırada, ordu liderlerinin tam desteğine sahiptir. Zaten II. Konstantinle Papandreu arasındaki çekişme de, bu liderlerin değiştirilmesi konusunda çıkan bir buhran sonunda açığa vurulmuştur.

Papandreu

Bir sıçrarsın, iki sıçrarsın ..

Ordudaki yüksek rütbeli subayların Kralın en büyük desteği olduğunu bilen Papandreu, işbaşına gelir gelmez, kumanda yerlerinde önemli değişiklikler yapmak istemiştir. Tarafsız bir gözle bakılınca, bu değişikliğin, bazı çevrelerin ileri sürdükleri gibi, ordu içindeki solcuları kilit noktalarına getirmek için değil, Kralın en kuvvetli desteğini çökertmek için yapılmak istendiğini söylemek gerekir. Fakat hem Kral, hem sağcı muhalefet partiteri, hem de Papandreunun Merkez Partileri Birliği içindeki muhafazakâr üyeler, bunun orduyu solcuların eline bırakmak için hazırlanmış bir plân gereğince yapılacağını ileri sürmeye bağlamışlardır. Hele bütün bu olup bitenlere Papandreunun sola aşırı eğilimiyle tanınmış oğlunun adı da karışınca, gürültüler daha da çoğalmıştır.

Aslında, Yunan ordusunun bugün içinde bulunduğu duruma bakınca, burada bir solcu kumanda heyetinin işbaşına geçmesinden korkanlara da hak vermemek mümkün değildir. Çünkü, kumandanlarının Krala bağlılığına rağmen, ordu içinde her türlü siyasal akım alabildiğine gelişmiş durumdadır. Tarafsız gözlemcilerin söylediklerine göre, bugünkü Yunan ordusu Balkan Savaşları öncesi Osmanlı ordularından hiç de farklı değildir. Gene tarafsız gözlemcilerin söylediklerine bakılırsa, ordu içindeki en kuvvetli grup da solcuların kümeleşmesidir.

Kim, kimden yana?

Eğer Papandreu kendi partisi içinde ordunun yüksek kademelerinde yapmak istediği değişikliğe kayıtsız şartsız destek bulabilseydi, Kralın durumu gerçekten çok güç olurdu. Fakat Papandreu, Karamanlis karşısında birleştirdiği İnsanları Kral II. Kostântin in karşısında birleştirmeyi başaramamıştır. Papandreunun bu emelinin karşısında dikilenlerin başında, kendi Sa vunma Bakanı Garufalias gelmektedir. Garufalias, Papandreunun bütün baskılarına rağmen, Başbakanın ordunun yüksek kademelerinde yapmak istediği değişikliklere razı olmamıştır. Garufaliasın bu inatçı direnmesinde, Saraydan, gelen teşviklerin büyük bir payı olsa gerektir.

Savunma Bakanı razı olmadığı sürece, Papandreunun orduda yapmak istediği değişikliği gerçekleştirmesi beklenemezdi. Bu bakımdan, ihtiyar Başbakan, her şeyden önce yolunun üzerindeki ilk engeli ortadan kaldırmak istemiştir. Fakat Garufalias, Papandreunun bütün ısrarına rağmen, görevinden ayrılmaya yanaşmamıştır. Bunun üzerine Papandreu Garufaliası görevinden azletmeyi düşünmüştür. Fakat bunun için de azil kararname-

sini Kralın imzalaması gerekiyordu. Oysa Kral, kızının doğumundan birkaç gün sonra Korfu adasında Papandreu ile yaptığı bir görüşmede, bu kararnameyi imzalamıyacağını bildirmiştir. Bunun üzerine de Papandreu, Garufaliası Merkez Partileri Birliğinden atmak yoluyla saf dışı bırakmayı denemiştir. Fakat Savunma Bakam bu olup bittiyi de büyük bir soğukkanlılıkla karşılamış ve görevinden ayrılmaya yanaşmamıştır.

İşler bu noktaya gelip dayandıktan sonra, bütün gözlemciler, bu çekişmenin ya Kralın gerilemesiyle, ya da Papandreunun yeni seçimlere gitmesiyle sonuçlanacağını sanıyorlardı.

Yunan Kral ailesi
Taht tehlikede

Oysa, olaylar hiç de boyle gelişmemiş ve genç Kral II. Konstantin, ihtiyar politikacıyı, hiç beklemediği bir oyuna getirerek, saf dışı edivermiştir.

Papandreu gerçekten, Kralın söylediği gibi, geçen Perşembe günü yaptıkları fırtınalı görüşmeden sonra istifa mı etmiştir, yoksa Kral, Papandreu nun sözlerini istediği gibi yorumlayarak. Başbakan daha istifasını vermeden onun yerine bir yenisini mi getirivermiştir? Bu sorunun karşılığı aydınlık değildir. Fakat anlaşılan, Papandreu, Krala karşı istifa tehdidini sallamıştır ve Kral da, bu tehdidi hiç umur samadan, Meclis Başkanı Novası yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.

Şu satırların yazıldığı sırada bir yandan Papandreu Krala ve Novasa bütün şimşeklerini yağdırır ve halkı "barışçı bir ayaklanma"ya çağırırken, diğer yandan Kral, sanki ortalıkta hiç bir şey yokmuşçasına. Korfuda dinlenmekte, Novas da yeni hükümeti kurmaya çalışmaktadır. Novasın kabine kurmakta güçlük çektiği anlaşılıyor. Çünkü Merkez Partileri Birliği henüz Papandreuya bağlı kalıp kalmamak konusunda kesin bir karara varamamışlar. Bununla, beraber. Novası desteklese de desteklemese de, sonunda Parti içinde önemli parçalanmalar olacağına ve Merkez Birliği içinde zaten birbirlerine şimdiye kadar pamuk ipliğiyle bağlı olan çeşitli hiziplerin belireceğine şüphe yoktur.

İkisinden biri

Atinada geçen hafta patlak veren buhranın yaratacağı birinci sonuç Merkez Partileri Kirliği içindeki bu parçalanma ise, ikincisi de Kral II Konstantin ile Papandreunun bundan böyle kolay kolay bir arada hükümet edemeyecekleridir. Son olaylar göstermiştir ki, büyük riskleri göze almak pahasına da olsa, yunan tahtında oturduğu sürece Konstantin krallık yetkilerinden hiçbir fedakârlık yapmaya yanaşmayacaktır. Buna karşılık Papandreu da krallığa karşı bir ölüm kalım savaşma girişmiştir. Gerçi şimdi yaptığı bütün konuşmalarda kendisine hedef olarak Novası seçmiş bulunmaktadır ama, Novasın üzerinden Krala seslendiğine hiç şüphe yoktur. Eğer bazı çevrelerde dolaşan söylentilere uygun olarak önümüzdeki günlerde yeni seçimlere gidilir ve Papandreu bu seçimlerde yeniden başarı sağlarsa bu, Yunanistanda krallığa karşı indirilmiş büyük bir darbe olacaktır.

Eğer Novas ilk heyecan dalgası geçtikten sonra hükümetini kurar ve işleri yürütmeye başlarsa veya yapılacak yeni seçimlerde Papandreu umduğunu bulamazsa o zaman da bunun ihtiyar demagogun politika hayatının sonu olacağından şüphe edilmemelidir. Gerçi Papandreu bu yenilgiyi kolay kolay yutamıyacaktır ama. eğer Yunanistanı kendisinden çok seviyorsa, bu durumda bir köşeye çekilmekten başka çaresi de yoktur. Fakat yunan tarihinde kendisini vatanından çok seven politikacılar görülmemiş değildir. Meselâ Venizelos, 1935 yılında, Yu nanistanda yeniden krallık düzeni kurulunca, işi, Atinadan Giride geçip, orada bağımsız bir devlet kurmayı deneyecek kadar ileri götürmüştür. Papandreu da Venizelos okulunda yetişmiş bir politikacıdır ve koltuk hırsı onun için herşeyin üzerindedir. Ancak, öyle umulur ki, 1965 Yunanistanı bundan otuz yıl öncesinin Yunanistanı değildir.

KİTAPLAR

PERDE ARALIĞINDAN

Nadir Nadinin anıları, Cumhuriyet Yayınları İstanbul, İkinci Baskı, 1965, 311 sayfa 10 lira.

Nadir Nadi, türk basın hayatının, 1950 öncesindenberi yazı yazıp da fikirleri eskimeyen tek başyazarıdır; İnsancıl, özgürlükten, iyiden, güzelden ve kardeşlikten yana, kültürü geniş, çevresinde etken bir insan olarak Nadir Nadi, türk basınının sayıları hayli az aydınlık öncülerinden biridir. Cumhuriyet gazetesinin başyazarı olarak, politikadan müziğe kadar çeşitli konularda kalem oynatmakta olan bu usta yazar. "Perde Aralığından" adını verdiği anılarının bir bölümünü içinde toplayan kitabına yazdığı önsözde, dünü bilmeyenin bugünü anlayamıyacağı gerçeğini belirterek söze başlıyor ve şöyle diyor:

"Dünü bilmeyen bugünü anlayamaz derler. Bugünü anlamayan ise, yarını gözleriyle görerek değil, olsa olsa el yordamıyla karşılamaya hazırlanmalıdır.

Atatürkün ölümü dün olmaktan çıkalı yıllar geçti. O günden bu güne dünya koşulları içinde yurdumuzun gidişine dair esaslı bir inceleme yapıldığım sanmıyorum. Sadece İkinci Cihan Savaşı Üzerine Batıda yüzlerce kitap yayınlandığını düşünürsek, kendi kendimizi anlamak ve sorunlarımıza çözüm yolu bulmak hususunda gösterdiğimiz ihmalin affedilmezliğlni ister, istemez kabul zorunda kalırız."

Yazar daha sonra kitabını şöyle tanımlıyor:

"Aşağıda okuyacağınız yazılar bir devrin siyasal, sosyal ve ekonomik izahına girişmek gibi büyük bir iddia taşımaktan uzaktır. Buna gücüm yetmeyeceğini bilirim. Bir gazeteci olarak ben daha Ziyade, perde aralığından görebildiğim kadar. Atatürkten bu yana olayların ve adamların topluca bir krokisini çizmek istedim. Bunu yaparken, elimden-geldiği ölçüde duygularımı bir köşeye itmeye gayret ettim."

Yazarının da belirttiği gibi anılar ve anılarla birlikte gözlemler, Atatürkün ölüm haberinin gazetecilere verildiği günden başlayarak 1950 dönemine kadar ve belki de biraz o tarihten sonrasını içine almakta ve Nadir Nadi, pırıl pırıl bir dil, açık ve akıcı bir üslûpla onikl yılın bellibaşlı olaylarını ve kişilerini, nisyan ile malûl olmayan, hafizalarını önüne sermektedir. Çok partili demokrasiye geçiş döneminin pek çoğu sisler ardında kalmış olaylarına ve kişilerine de ışık tutan bu anı ve gözlemlerin, yaşlı kuşaklardan **çok** genç kuşaklarca okunmasında ve yarınlar için geçmişten,ders alınmasında sonsuz faydalar vardır.

*

SOSYALİZMİN VE SOSYAL MÜCADELELERİN TARİHİ

Max Beer'den çevirenler Galip Üstün, Hüseyin Bay. İstanbul 1965, Kitapçılık Servisi yayınları, 352 sayfa 10 lira.

Türkiyede bugüne kadar sosyalizmin ve sosyal mücadelelerin tam bir tarihl yazılmamıştır. Çeşitli yasaklar ve baskılar altında, böyle bir tarihin daha uzun süre de yazılmasına imkân' olmayacaktır sanırız. Bunun için bu konuda daima yabancı eserlere 'başvurulmak ve çevirilerle yetinilmek zorunluğu ortaya çıkmıştır.

Batı dillerinde bu konudaki yayınların çokluğuna rağmen, Türkiyede bu tip yayınların hemen hiç olmaması ise, galiba, Türkiyenin geri kalmışlığının nedenlerini ortaya çıkaran en iyi ölçülerden biridir.

Türkiyede etraflı bir sosyal mücadeleler ve sosyalizm tarihinin yokluğu ilk olarak tek partili dönemin sonuna doğru, 1941 yılında duyulmuştur. O yıl. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdür lüğünden Zühtü Uray. Batı literatürünü araştırıp Max Beer'in kitabını bulmuş ye dilimize çevirmiştir. Devrin aydın Adalet Bakam Mahmut Esat Bozkurtun "Doğru veya eğri ve fakat bugün bütün devlet otoritelerini dü' şündürmekte olan sosyalistlik hareketlerine karşı memleketimizin yabancı kalması ve bu yüzden ne dediklerini, ne istediklerini bilmeyen, anlamayan bazı türedilerin sabotajlarına, bulanık suda balık avlamalarına meydan verilmesi hiç de doğru birşey değildir. Buna meydan vermemek, bu gibi hareketleri önlemek, sosyalistlik adı verilen meslek hakkında bir fikir sahibi olmakta mümkündür" diye başlayan önsözüyle Milli Eğitim Bakanlığı yayını olarak 1000 tane basılan bu kitap, yayınlanmasından kısa bir süre sonra kayıplara karışmış, hattâ tehlikeli bulunarak, bir takım işgüzarların kuyruk sallamalarıyla kitaplıklardan bile kaldırılmıştır.

Oysa. daha 1941 de devrin Adalet Sakanı Mahmut Esat Bozkurt, namusu bir aydın olarak, bu kitaba yazdığı insözde şöyle demektedir:

"Hemen her memlekette, hattâ Yunanistan ve Bulgaristan gibi komşu memleketlerde bile müteaddit tercümeleri ve şerhleri mevcut olan Karl Marx ın Kapitalinin bizde anlaşılmaz bir iki broşüründen başka birşey yoktur. Nerde kaldı ki biz ana kanunumuzla devletçiliği kendimize maletmiş bulun-' maktayız. Bunun anlamı, devlet sosyalistliğini kendimize maletmiş olmaklığımızdır. Şu halde kısmen olsun sosyalizmin ve sosyal mücadelelerin umumi tarihi yeni Türk devlet prensiplerinin sebeplerini ye edebiyatını teşkil eder."

Nadir Nadi

Perde aralığından

"Fikrin en tehlikelisi gizli kalanıdır" diyen Bozkurtun bugüne göre inanılmayacak derecede ileri görüşleri ne rağmen, 1941'den 1965'e kadar da fikirden , korkanların zorbalığı, bu ve benzeri kitapların ortaya çıkmasını önlemiştir. 1924 Anayasasına göre sosyal devlet yaratma bakımından çok daha ileri olan 1901 Anayasasının ışığı altında ancak yeni yenidir ki sosyalist düşünceye açık bazı kitaplar yayınlanabilmektedir. İşte Max Beer'in kitabı da bunlardan biridir. 1941 de piyasada bir görünüp kaybolan bu kitap, önce A. Cerrahoğlu tarafından yeniden türkçeleştiriierek, 121 sayfalık bir özet halinde yayınlanmış, daha sonra da kitabın tümünü eksiksiz bir şekilde ve günümüz diliyle yayınlamak üzere Kitapçılık Servisi harekete geçmiştir. Tamamı beş kitap olan Max Beer'in kitabının ilk üçü, orta boy 332 sayfalık bir cilt halinde, çevirinin, bir de bu konuda gerçekten usta olan Selâhattin Hilavın gözden geçirmesinden sonra yayınlanmıştır. Kitapçılık Servisi, kitabın ikinci ve son bölümü olan iki kitabı da hazırlamaktadır ve bunu da gene bir cilt halinde ve önümüzdeki günlerde yayınlayacaktır.

İlhami SOYSAL

Tüli 'den haberler

"Horhor"un başına, gelenler

Başta Ayhan Aydan, Nihat Akçan ve Ahmet Evintan, Devlet Tiyatrosu sanatçıları, yaz aylarını verimli geçirmek için kurdukları Başkent Tiyatrosu yüzündsh kan kustular.Önce havalar yağışlı gitti, gişe umdukları' gibi işlemedi. Sonra AP'liler, "tulûat yapılıyor, bu operet İstanbulda oynanamaz'' diye tutturdular. "Gerçekten tuluat yapılıyor muydu?" denilirse, eh, biraz yapılıyordu. Devlet Operası sanatçıları kendilerini, özel bir tiyatronun altında hissedince -hiç şüphesiz- içlerini' hafifçe dökmekten geri kalmadılar. Oyun sırasında "Morrison", "Koalisyon" esprileri yer aldı ve tabii, ;AP'lilerin tüyleri diken diken oldu. Yeni Milli Eğitim Müsteşarı Adnan Ötügen durumu yerinde incelemek için bir gece Horhor Ağayı seyretmeğe gitti. O gece - ne yazık ki.. - Morrison lâfı edilmedi. Ancak, sanatçılardan biri, ön sırada oturan Adnan Ötügenin gözünün içine baka baka gericilikten bahsetti. Tabii, ilericilik iddiasında bulunmayan Adnan Ötügen de bundan alınmadı.

Sonra efendim, işler yine karıştı: Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan tam beş defa fikir değiştirdi. Bir temsil için bu kadar çok fikir değiştiren bir Bakanın Milli Eğitimin öteki meseleleri için ne. yapacağı, otoritesinin ne hale geldiği sorulacak olursa... Evet, ne demeli?

Tefrikalar serisi

Hürriyet gazetesinde Suzan Sözenin hatıraları yayınlanadursun, Ankarada birçok çevrede bu eski hikâyenin ilginç pasajları anlatılıyor. Bazı telefon operatrisleri meğer, Menderes ile Suzan Sözenin telefon konuşmalarını dinlerlermiş. Telefon konuşmalarını dinlemek hiç şüphesiz ki yasaktır. Fakat Ankara - İstanbul arasında kimi zaman saatlerce süren konuşmaların bazı pasajlarını tesadüfen duyanlar bu hikâyeyi izlemekten kendilerini alamamışlar. Deniliyor ki. bu dinlenenler yazılsaymış, bir tefrikalar serisi meydana gelirmiş.

Allah Kongoyu esirgesin!

Eski devrin Maliye Bakanlığı Müsteşarı Burhan Ulutan, Kongonun mali işlerini yürütmeğe gitmiş. Combenin âkibeti, hiç değilse malî bakımdan belli oldu demektir. Burhan Ulutanın türk maliyesini'ne duruma getirdiği, tarihe bile maloldu artık! Enflâsyonist politikanın yeni* bir şampiyonluğunu da Kongoda göstereceği anlatılıyor.

Cihat Bilgehan
"Horhor"dan rahatsız oldu

Plân ve pilav hikâyeleri

Plânlama Müsteşarı Memdüh Aytür ve eşi Ankara Palasta bir akşam yemeği verdiler. Yemek Ankaraya gelen pakistanlı ve iranlı misafirler şerefineydi. Dışişleri Bakanı Hasan Işık ve eşi, İran ve Pakistan Elçileri, eski Plânlama Müsteşarı, şimdiki Karaçi Elçimiz Şinasi Orelin de hazır bulunduğu toplantı geç saatlere kadar sürdü, plân ve pilâv hikâyeleri konuşuldu. Dışişlerinin Ekonomik İşler Dairesi tam kadroyla oradaydı. Güzel Sekreter Suna Sel bile davetliler arasındaydı. Bir sekreter ile Bakanın aynı yemeğe davet edilmesini "protokolda demokrasi" diye yorumlayanlar var! Behçet Tüzemeni bir sekreter hanımla biraz fazlaca ilgili görenler, "vazodaki güller soldu mu?" diye soruyorlar.

Sosyeteye yeni bir kapı

Geçen hafta İstanbul sosyetesine yeni bir kapı açıldı. Nişantaşında, İparların Park apartmanında arka arkaya verilen kokteyllerle terzi Bergin Uzberkin başarısı şerefine kadehler kaldırıldı. Bergin Uzberk, Pariste, meşhur modaevlerinden Cardy'nin yanında çalışmış. İstanbula dönünce kolları sıvayıp pariziyen bir butik açmak istedi. Açılış kokteylinde bir de defile yapıldı, fakat mankenlerin çok başarılı olduğu söylenemez. Berginin butiğini, İstanbulun çok iyi tanıdığı kadınlardan Muzaffer Erenus yönetecek. Bayan Erenus, doğrusu, mankenlerden daha çok sükse yaptı. Kokteylde bulunan gazetecilerden O M , bir aralık sosyetenin güzel ve şık bir kadınına şöyle bir soru yöneltti:

"— Paristen gelen terzi ve pariziyen butik sizin giyinmek için Parise gitmenizi önleyecek mi?"

Güzel kadın bu soruyu duymamış gibi davrandığı için cevabını biz verelim:

"— Hiç sanmıyoruz.''

14 Temmuzlar kutlandı

Daha kendisi gelmeden güzelliği dillere destan olan yeni Fransız Büyük Elçisinin eşi Ankarahların karşısına 14 Temmuzda çıktı. Bayan De Juniac, bir destan yaratacak kadar gü-

zel olmasa da hoş bir kadın, zeki bakışları var. Türk misafirlerine çok mültefit davrandı, Türkiyeye bir büyük elçi eşi olarak gelmekten çok memnun olduğunu söyledi. Misafirler arasında AP den kimseler yoktu, ne hikmetse.., O akşam Grup toplantıları olduğu için, bir ulusun ulusal bayramını kutlamak görevini bile yerine getiremediler. Cihat Bilgehan, arkadaşları adına özür diledi.

14 Temmuz ıraklıların da bayram günü olduğundan, Irak Büyük Elçilik binası o akşam misafirlerle dolup taşta, Irak Büyük Elçisi, misafirlerini, içişleri bakanlığı koltuğuna oturmuş gibi kabul ediyordu. Yeni kabinede Bakan olmaktan memnun görünüyor.

Yaşlılara gün doğdu!

Ankarada, "Kimsesizleri, Güçsüzleri, Yaşlıları Dinlendirme ve Barındırma Derneği" diye bir derneğin varlığından haberdar olan var mı? Bu derneğin üyeleri,. Keçiören yolunda. Almanya ve İsviçredeki yaşlılarevi gibi bir ev kurmak istiyorlar. Bu amaçla durmadan konserler, yemekler tertipleniyor. Bitirdiğimiz hafta Golf Klübünde de bir yemekleri vardı. Yaz ortasında Ankarâda böyle bir yemek tertiplemek gelir sağlamaz diye düşünenler yanıldılar. Yemeğin Başbakanın eşi Nigâr Ürgüplünün himayesinde oluşu ilgiyi arttırmış. Golf Klübüne büyük ve seçkin bir kalabalık toplanmıştı. Ankaranın tanınmış modaevi Faize ve

Golf Klübündeki yemekte Tulin Okanı seyredenler
Göze kira yok ya,.

Sevim kardeşler de küçük bir defileyle bu yemeği daha çekici hale getirdiler.

Misafirler arasında pek çok elçi vardı. Yunan Büyük Elçisi Sguoeros da bunlardan biriydi. Büyük Elçi evli değil ama, modayla pek ilgileniyor, mankenler önünden gelip geçtikçe hayranlığını ifade etmekten kendini alamıyordu, Heybeliadalı olan Yunan Büyük Elçisi türkçeyi biraz unutmuş, fakat yine de rahat konuşuyor.

Yemeğin protokolünü Dışişlerinin genç ve güzel kadınları idare ediyordu. Lâle Kara, Jale Benler ve Güneş Terem mankenler kadar dikkati çektiler.

Kazanda kaynatanlar

Çankayanın havasından olacak, Kazan lokantası bile politik bir nitelik kazandı. Eski ve yeni birçok politikacı, yemeklerini burada yiyor, gazeteciler burada buluşuyor, tarafsız Uç Bakanın tayiniyle ilgili pazarlıklar bile burada yapılıyor. Geçirdiğimiz hafta Ahmet Topaloğlu ile Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nasır Zeytinoğhı, Osman Köksalı karşılarına almış, kendisinin İçişleri Bakanlığına gelmesinde sayısız faydalar olacağını anlatıyorlardı. Yanlarındaki masada oturan Kemal Satır ve Suphi Baykam da bu tabloyu merakla seyrediyorlardı. Aynı akşam Kazanda Malik Yolaçın Ulaştırma Bakanlığından da bahsedildi ama, Yolaç o anda orada değildi. Akşmın eski patronu da Kazana geldi; fakat sadece Cüneyt. Gökçer ile yemek yemek için.,.

Çankayanın havasından bahsederken Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü Semih Akbilin yalanda Brükselo gittiğini de haber vermek yerinde oalcak. Köşkün yakışıklı yaveri Doğan Çağlı da bir süre önce bir başka göreve aktarıldı. Semih Akbil Brüksele hürriyeti seçerek gidiyor. Şimdi Tarakçı soyadını alan eski eşi de yakında yeni bir soyadı almağa hazırlanıyor.

Kazanda politika arasında tabit bunlar da konuşuluyor. Eski hastalık, dedikodusuz politika yapamıyoruz.

SOSYAL HAYAT

Sanat

Bir galeri açıldı

Esmer genç, AKİS muhabirine klasik plâk koleksiyonunu gösterdikten sonra:;

"— En büyük amacımız, herbirisi milletlerarası bir değer olan türk kompozitörlerinin eserlerini nota ve plâk olarak bol miktarda bulundurup, Ankaralı müzikseverleri tatmin etmek, izahlı klâsik plâk konserleri vermek, Eylülden Nisana kadar en iyi solistleri, en iyi müziği dinleme fırsatını bulan Ankaralıların bu zevklerini, sevdikleri plâkları evlerinde dlnleyebilme imkân ve alışkanlığına kavuşturarak, devam ettirmelerini sağlamaktır" diye konuşmaya başladı.

Bir süre sustuktan sonra, konuşmasına devam etti:

"— Ama gördüğünüz gibi, duvarlarımızı güzel röprodüksiyonlar. süslemektedir. Plâklarla beraber bunların da satışını yapacağız. Ayni zamanda sanat kitapları, müzik kitapları, memleketimizde ilk defa olmak üzere, heykel röprodüksiyünları da bulunduracağız."

Kendisini büyük bir merakla ve tasdik anlamına başını sallıyarak dinleyen beyaz' elbiseli, çok genç kadın birden sözü aldı ve yumuşak bir sesle:

"— Plâk ve kitap olarak geniş Bir bale repertuvarı bulunduracağımın da unutmamalısın" diye hafif tertip sitem etti.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde bir akşamüzeri, Lâle pasajındakî Ankara Sanat Galerisinin açılışında geçti. Adnan Saygunun. Cevat Memdun Altarın, Devlet Tiyatrosu ve Ba« lesiyle Devlet Konservatuvarının bir çok genç sanatçısının, ayrıca Japon müsteşarı ile Sovyet kültür ataşesinin hazır bulundukları açılış, çevrede büyük ilgi uyandırdı, organizaryonun, Ankarada büyük bir ihtiyaca cevap verme iddiasından başka bir iddiası yoktu. Salon küçük, sade ve zarifti. Yalnız köşeyi süsleyen kuyruklu piyano, Ankara Sanat Galerisinin sanata ait her şeye yer vereceğini gösteriyordu.

Olumlu bir teşebbüs

Ankara Sanat Galerisi yeni evli iki genç sanatçı tarafından açılmıştır. AKİS muhabiriyle konuşan Çetin Işıköziü Konservatuvarda trombon asistanı, ayni zamanda da Adnan Saygunun yanında kompozisyon öğrencisidir. Eşi Işıl ise balerindir ve Namık Kemal Okulunda bale öğretmenliği yapmaktadır. Işıközlülerin başlıca amaçlan, Ankarada, sevilen bir sanat, köşesine sahip olmak, bu köşede izahlı müzik konserleri vererek Ankaralıları klâsik sanata alıştırmaktır. Salonda aynı zamanda türk ressamlarının eserleri sergilenecek ve çeşitli sanat faaliyetlerine yer verilecek, tiyatro tenkitleri yapılacaktır.

Türkân Soydanın, bakır levhalar üzerine kabartma elişi olarak İşlediği panolar Ankara Sanat Galerisinin açılışında özellikle ilgi uyandırdı.

Işıl Işıközlü bir ara durdu, çalmakta olan klâsik parçaya kulak vererek:

"— Biliyor musunuz, Atatürkün bir sözü beni daima çok etkilemiştir. Atatürk der ki, "Uygarlıkta değişme ölçüsü, müzikte değişme ile başlar" dedî.

Ankara Sanat Galerisi

Bir ihtiyaca cevap

Halkevleri

Halkın eğitimi

Halkevleri Genel Sekreteri Şevket Evliyagil, Halkevleri Genel Merkezinin kapısından dışarıya çıkan kalabalık gençlik topluluğunu AKİS muhabirine gösterdi ve mutlu bir gülümseme ile:

"— Tanrı bize bugünleri gösterdi. Halkevleri dokuz yıl kapalı kaldıktan sonra bugün yeniden canlandılar ve eski halkevleri kurumunu yenibaştan diriltme yoluna girdiler" diye söze başladı.

Sonra büyük bir memnuniyet içinde sözlerine devam etti:

"— 21-22 Nisan 1963'den, yâni halkevlerinin yeniden açılışından bugüne, memlekette iki ana fikri yerleştirmekte başarı yazandığımıza inanıyorum. Birincisi halkın, halkevlerinin politikanın dışında olduğuna, politikanın dışında yaşayıp ilerleyeceğine inanması; ikincisi, halkevlerinin atatürkçülüğün merkezi oluşudur. Halkevlerinde sağcılık ve solculuk asla yer almayacaktır. Büyük Ata, otuzüç yıl önce, halkevlerini bu amaçla ve halk eğitimini tamamlamak için açmıştı. O, bir yandan millî eğitim kurumlarını teşkilâtlandırırken, bir yandan da halkın bir araya toplanarak kendi ken disini yetiştirmesini, çeşitli konuları görüşmesini bildiğini bilmeyene öğret mesini ve bilmediğini bilenden öğrenmesini istemiş, yâni bugün ileri toplumlar tarafından ortaya atılan halk eğitimine bağlı toplum kalkınması fikrini halkevleri teşkilâtı île gerçek-

İestirmişti. Atatürk, fikir kuvvetlinin her türlü cebir ve madde kuvvetinden daha etkili olduğuna ve gençleri, milleti kapsayacak bir millî kültür teşkilâtının zorunluğuna inanırdı. Bugün memleketteki en büyük buhran, gerçek atatürkçülüğün bilinmemesinden doğmaktadır.

Şu halde halkevlerinin bugün başlıca görevi, halka gerçek atatürkçülüğü öğretmek; gençleri, aşırı akımlardan kurtaran atatürkçü görüşler etrafında yeni baştan toplamaktır. Yeniden kurulan ve yekunu 200'ü bulan halkevleri ve halkodaları ile teşkilât bu önemli görevini başaracaktır."

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde Ankarada, Atatürk Bulvarı üzerindeki Halkevleri Gehel Merkezinde geçti. Genel Sekreter Şevket Evliyagil bir yandan AKİS muhabiriyle konuşuyor, bir yandan da yandaki odalardan gelen sesleri dinliyordu. Anakarada herkesin tatile girmiş olmasına rağmen Genel Merkez gine umutlu, hareketli gençlerle dolu idi. Güzel çalışmalar, güzel gösteriler yapacaklarına inanıyorlardı.

Bu sırada AKİS muhabiri bir muziplik yaptı ve:

"— Galiba, yeriniz biraz dar?" deyiverdi.

Genel Sekreter yerinden fırladı:

"— Biraz dar da ne kelime! Görüyorsunuz, açıktayız. Birçok yerlerde halkodaları şunun bunun yardımına sığınarak, iğreti ve ödünç evlerde, odalarda kurulmuştur. Eski halkevlerinin bize iade edilmesi fırsatı kaçırılmamış olsaydı, bugün bu teşekkül Türkiyenin en güçlü bir teşekkülü olarak, en büyük bir ihtiyaca cevap verecekti. Ne yazık ki bu fırsat kaçırılmıştır. 15 Kasım 1964'te Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurduk ve 5830 sayılı kanun ile elimizden alınan halkevleri binalarının, kitaplarımızın, müzik ve spor âletlerinin iadesini istedik. Bekliyoruz" dedi.

Vurulan darbe ve seması

Halkevleri bundan otuzüç yıl önce, 19 Şubat 1932'de Atatürk tarafından açılmış ve aynı günde 14 halkevi birden faaliyete geçmiştir. 1950 yılında memleketteki halkevlerinin sayısı 478 ve halkodalarınınki ise 4 bin 322 idi. Böylece, 5 bin kuruluş, halkı en etkili bir şekilde, atatürkçü fikirler etrafında toplıyarak, halk eğitimine tabi tutuyordu. Fakat bu faydalı kurum, CHP-nin propagandasını yaptığı gerekçesiyle ve CHP'ni kösteklemek amacı ile DP tarafından çok çirkin şekilde kapatıldı ve dokuz yıl süreyle kapalı kaldı. Nihayet, 27 Mayıs devriminden sonra kurulan Türk Kültür Derneklerinin, 21-22 Nisan 1963 günkü olağanüstü kurultayında Halkevleri olarak isim değiştirmesiyle yeniden hayat buldu. Halkevlerine, bu ikinci açılıştan sonra çokları şüphe ve tereddütle baktılar. Birçokları halkevlerinin politikaya girmesinden endişe ediyor,birçokları da dokuz yıl kapalı kalan bir kurumun bugünkü şartlar altında canlanamıyacağına inanıyordu. Fakat politik cambazlıklardan bıkan birçok eski halkevliler, politikada bulunmakla beraber, halkev terinde atatürkçülüğün temiz havasını teneffüs etmek istiyenler, taşıdıkları değişik siyasî rozete rağmen orada birleştiler ve halkevleri kısa zamanda yeniden bir varlık olmağa başladı.

Bugün gösteri çalışmaları, en fazla ele alman çalışmalardır. 85 halkevinde tiyatro faaliyeti başlamış, iki yılda 110 ayrı piyes sahneye konulmuştur. Halkevleri'ayrıca, kitaplık ve yayın çalışmaları, sağlık ve sosyal yardım çalışmaları, kurs çalışmaları, köycülük, folklor ve oyun çalışmaları, spor çalışmaları yapmakta, sergiler açmakta, ödüllü yarışmalar düzenlemektedir. Kurs çalışmaları okuma-yazma-söz söyleme, müzik âleti kullanma, halıcılık, marangozluk, muhasebe, yabancı dil gibi çeşitli faaliyetleri ele almaktadır. İfa yılda 600 kurs açılmıştır.

Pahalılık

Kadın Haklarını Koruma Derneği, İstanbulda sebze ve meyva boykotuna girişmek üzere hazırlığa başlamış bulunmaktadır. Bu vesileyle Dernek Başkanı Mediha Gezgin, İstanbul kadınlarını 1 Ağustostan itibaren pazarlardan alışveriş yapmağa çağırmıştır. Gezgine göre kadınlar, fiyatlar normal hale ininceye kadar manavlara uğramamalıdırlar.

Bu tip mücadeleler, badın teşekküllerinin başlıca görevlerindendir. Kadın Haklarını Koruma Derneğini bu teşebbüsü için kutlamak lâzımdır. Eğer İstanbullu kadınlar birkaç gün sebze yemezlerse sonuç daha etkili olur ve hiç sebze yiyemiyenlere veya bu yaz hiç sebze yiyemiyeceklere yardımcı olurlar. Çünkü, şunu kabul etmek lâzımdır ki, İzmirde başarıyla sonuçlanan sebze ve meyva boykotuna katılanların bir kısmı, keselerinin zoru ile katılanlardır. Varlıklılara göre ayarlanan sebze ve meyva fiyatları, halkın çoğunluğunu bîr mevsim boyunca vitaminsiz kalmağa mahkûm etmektedir. Zengine güvenen sömürücü, sebze ve meyvayi, kurtaracak fiyata satmaktansa, dökmeyi kendi menfaatine daha uygun bulmaktadır. Aslında sebze ve meyva, gerçekten de boykota dayanabilecek bir şey değildir. Nitekim, Türk-İş III. Bölge Temsilcisi Burhanettin Asutay, sebze ve meyva boykotunun beşinci gününde İzmirde, tüketimin yüzde 40 düştüğünü, buna paralel olarak da, fiyatların yüzde 30 indiğini açıklamıştır.

Ne var ki pahalılaşan yalnız sebze ve meyva değildir. Birkaç ay içinde, bütün gıda maddelerinde belirli bir fiyat artışı olmuş, ev kadını gine kara kara düşünmeğe başlamıştır. Türklerin geleneksel yemeği fasulye ve pilâv, bugün artık, çoğu evler için bir lüks olmuştur. Çünkü pirincin yanma yaklaşmak değme babayiğidin harcı değildir.

Birdenbire beliren ve halkı sıkacak şekilde kendisini hissettiren bu pahalılığın gerçek ve psikolojik sebepleri nelerdir, biraz da bunun üzerinde durmak gerekir. Ekmeğe zam yapılırken, bunun enflâsyonist bir gidişe yol açacağı söylenmişti. Bazı emmarelere bakılacak olursa, enflâsyon tehlikesi bugün herzamankinden fazladır. Maliye Bakanı sayın Gürsan, "asıl mesele, enflâsyona karşı tedbir almaktır" diyor. Bu muhakkaktır, ama asıl mesele, zayıf hükümetlerin, seçimler arefesinde, oy toplamaya çalışırken, bu- tedbirleri alıp alamıyacaklarıdır. Psikolojik sebeplere gelince bunların daha az önemli olmadığı bir gerçektir. Bazı esnaf ve tüccar grupu için DP devri hayatlarının "altın devri" olmuş, cepleri hergün biraz daha büyüyen para tomarcıkları ile dolmuştur. Gerçi bu durmadan artan paranın satın alma gücü azaldıkça, işte bir aksaklık olduğunu anlayanlar gittikçe çoğalmıştır ama, paranın yüzü tatlıdır, daha birçokları enflâsyon macerası nın vehametini tam anlamıyla idrak etmiş değillerdir. İşte eski devre bu yönden hasret duyanlardır ki, iktidar değişir değişmez, ceplerini, her ne pahasına olursa olsun para ile doldurmağa heves etmişlerdir.

Kadın dernekleri politik çalışmalar yapamazlar ama, bugün manavları etkilemeye çalıştıkları gibi, yarın da hayat pahalılığını getirenlere karşı mücadele açmalı, oylarının gücünü hissettirerek, hükümetleri enflâsyonist gidişlerden geri çekmelidirler. Çünkü ev kadını, enflasyonun tehlikesini en iyi bilen kimsedir. Ev kadım, enflâsyondan, çocuklarının ve evinin emniyet hissini zedelediği için, salgın hastalıktan ve savaştan ürker gibi ürker. O, fazla paranın daima fazla şey getirmediğini ve çarşı filesinin daha fazla dolmadığını tecrübe ile öğrenmiştir.

Jale CANDAN

(Basın A: 7814 — 436)

Feza

Martner-iy

Geçtiğimiz hafta politika olayları nın yanısıra, basında ve radyolarda en çok yer tutan haberler, yeryüzünden 200 milyon kilometreden fazla uzaklıkta bulunan bir uzay aracından geliyordu. Gerçekten, bundan yedibuçuk ay önce bir sabah Cape Kennedy araştırma üssünden uzaya fırlatılan bu, kelebeğe benzer araç nihayet, bilginlerin bekledikleri günün gelip çatmasıyla, yüzyıllardanberl insanlığın çözemediği için büyük bir esrar perdesinin gerisinde olarak görülen Merih gezegeninin gizli kapaklı yönlerinin hiç değilse bir bölümü aydınlığa kavuşmuş olacaktı.

Geçen yıl Aralık ayında başlayan ve insanoğlunun ileriyi görüş, sabır ve hesaplı hareket edebilme hasletlerinin güzel bir örneğini teşkil eden bu deneme nihayet amacına ulaşmış bulunmaktadır. 11 bin kilometre kadar uzaktan -daha doğrusu, Merihe bu kadar yakınlaşarak- birbiri ardısıra, çekilen 21 tane fotoğrafın televizyon kamerasıyla çekilmiş ve elektrik akımlarına çevrilmiş biçimdeki kayıtları Mariner - IV'ün içindeki özel band tertibatı sayesinde cihazın hafızasına "yerleştirilmiş'' tir. Sonra da bu kayıtlar gerisingeriye çalıştırılarak, teyp makinesi sayesinde, ağır ağır, elektrik işaretleri radyo dalgalarına yükletilerek yeryüzüne gönderilmiştir.

Mariner - IV'ün gönderdiği resim işaretleri özel bir "kod" uyarınca "1"' ve "0" sayılarını, birbiri ardınca ve belirli şifreye göre tertipleyerek gönderilmekte olduğundan, yeryüzünde bunların alınması da bir zaman meselesi olmuştur. Bir kere Mariner - IV ile yer arasındaki 200 milyon kilometrelik uzaklık -radyo dalgaları da ışık gibi saniyede 300 bin kilometre hızla hareket ettiğinden- tam 12 dakikada alınmaktaydı. Gerçi bu zaman aralığının sürekli olarak alınan resimlerin süresi yanında hiçbir önemi yoktu; zira aslında Mariner - IV'ün Merih gezegeninin yanından geçerken sadece 20 dakika içersinde çekip banda manyetik işaretler şeklinde kaydettiği bu resimlerin yalnız bir tekinin yeryüzüne gönderilmesi tam sekizbuçuk saat sürmekteydi. Üstelik bu resimler ikişer defa gönderiliyor, böylece gönderme süresi 17 saate çıkıyordu.

Sürprizlerle dolu haberler

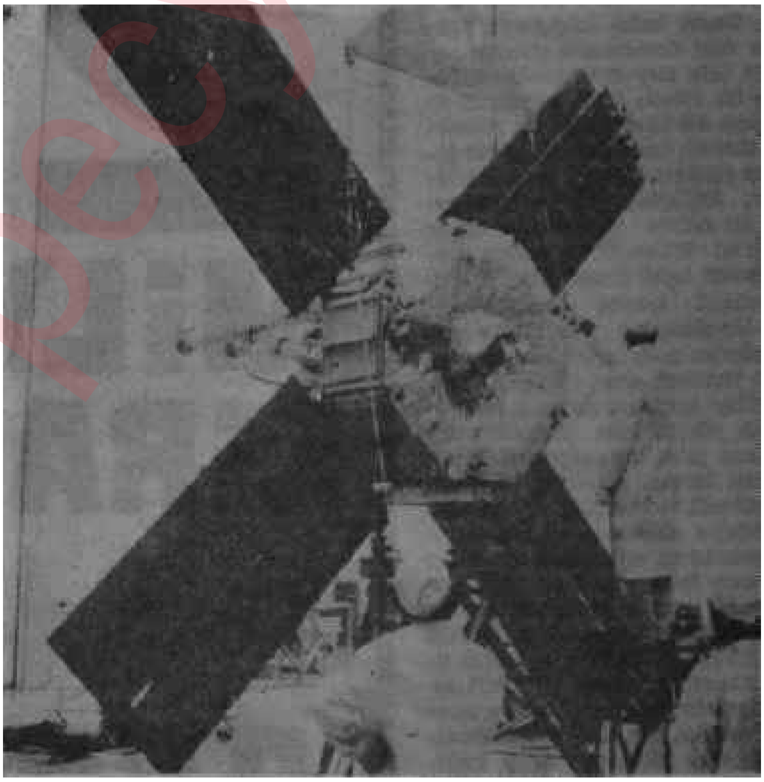
Bu ağırlık ve sabır imtihanının nedenine gelince; kolayca anlaşılacağı üzere, bu kadar büyük bir uzaklıktan resimlerin net olarak alınabilmesi ancak gelecek radyo sinyallerinin doğru ve kesintisiz -parazitsiz ve "fading" siz- olarak gelmesine bağlıdır. Oysa ki türlü etkilerle bunu sağlamak zor olduğundan,sinyallerin sıklığını azaltabilmek, yâni süresini arttırmak şarttır.

Hernekadar Merihe bilginler ancak bugün ulaşmak, hatta ulaşmak değil de sadece yakınlaşmak imkanına sahip olabilmişlerse de, son on yılda yayınlanan ciddî kitaplarda Merih gezegeni hakkında yazılanlar geçen hafta elde edilen bilgilerle ancak doğrulanmış bulunmaktadır. Bu bilgiler de kısaca, Merih gezegeninin bir manyetik alana sahip olmadığı, yanı demir ve demir cinsinden madenler yönünden zayıf olduğu, üstelik suni olarak manyetik alan yaratmaya önayak olan şiddetli bir radrasyon kuşağından da mahrum bulunduğudur, öte yandan, Merihi çevrelediği bir yüzyıldan fazla bir süredir bilinen atmosferin herhangi bilinen bir hayat çeşidine imkân vermeyecek kadar ince olduğu, terkibinin ise azot, argon gibi asal gazlerle, korbondioksit ve az oranda su buharından ibaret bulunduğu kanısına varılmıştır. Bu durumda böyle bir zayıf atmosfer kozmik ışınları tutamıyacağı için Merihin yüzeyindeki canlıların -şayet "varsa- çok dayanıklı, fakat-o oranda da basit bir çeşitte olacağı sonucuna varılmıştır.

Hayat var mı, yok mu?

Şimdilik elde, basit bile olsa, Merihte hayatın bulunup bulunmadığı sorusu yine ancak tahminlerle veya daha iyisi teorilerle Cevaplandırılacak kadar bilgi mevcuttur., 200 milyon dolarlık masrafa malolduğu belirtilen bu denemenin aslında bu kadar az bilgiler vereeeği bilinmekteydi. Hatta ilk günlerde bilginler televizyon resimlerini iletecek sistemin geç çalışması üzerine Mardner - IV'ün yedibuçuk aylık bir uzun yolculuktan sonra Meıriihinger çekten bu kadar yakınına ulaşabilmiş oluşunu bile büyük bir başarı saymak yolunu tuttularsa da, sonradan resimler beklendiği şekilde alınmaya başlayınca yüzleri güldü. Mamafih Merihin yüzeyine inerek oradan numuneler alabilecek, ölçüler yapacak bir araç fırlatılmadıkça, tam olarak, "Merihte hayat var mı, yok mu?'' sorusunun karşılığını kimsenin veremiyeceği de anlaşılmış bulunmaktadır.

Eskiden Merih yüzeyindeki atmos-

Feza incelemeleri için fırlatılan Mariner-IV hazırlanırken

"Arzdam Aya seyahat"

ferin 6 ilâ 10 santimetrelik cıva basıncına tekabül eden basıncı olduğu tahmin edilmekteyken ve bu yüzden inecek astronotların basınçlı elbiselerini çıkarabilecekleri sanılırken ,bunun böy le olmadığı, üstelik kozmik ışınlar probleminin daha önemle ortada bulunduğu anlaşılmıştır. Merihin yüzeyinde diğer bir önemli olay da şiddetli ısı değişmeleridir. Hernekadar zayıf da olsa, bir atmosferin varlığı yüzünden bu değişimler çıplak uzayda olandan daha çok etkileyici bir olay sayılmaktadır.

Dev bir uzay aracı

Amerikalılar, bütün dünyanın ilgisini üzerine çeken, aslında da insanoglu için daima övünülecek bir eser durumundaki denemelerini başarıya ulaştırırken, dünyanın öteki kutbunu teşkil eden Sovyetler de yine ilginç yeni bir deneme yaptılar. Bu, bir zamanlar Sovyetler Birliğmin basında bulunan Krutçefin nutuklarında ortaya attığı iddiaları doğrulayan bir olaydı. Krutçef, "İstersek bir vagonu dünyanın çevresinde yörüngeye sokabilecek güçte roketlere malikiz!" demişti. Geçen hafta Sovyetlerin yaptıkları uzay denemesinde şimdiye kadar ilk defa uzay denemelerine uygulanan bir roketle yerin çevresinde ve ortalama 500 kilometrelik bir yükseklikte dönmek üzere tam 12 bin 200 kilogram ağırlıkta bir uzay aracı fırlatılmıştır. Böylelikle şimdiye kadar uzaya bir defaöa fırlatılan en büyük ballığı bu "Proton-I" adı verilen Sovyet uydusu teşkil etmektedir.

Proton-I aslında Amerikalıların timti bilginlerinden Van Ailen'e göre adlandırılan yerin çevresinde ve dünyanın manyetik alanı etkisiyle Kuzey ve Güney kutuplan arasında yerleşen elektrik yükünü haiz parçacıklardan meydana gelen bir radyasyon kuşağı boyunca hareket edecektir. Böylece, çok kuvvetli ve tahripkâr etkileri olan bu kuşağın elektriksel alanını, terkibini, sınırlarını ve korunma çarelerini incelemek imkân içersine girecektir. Ancak bu, belki de yapılan denemenin zahiri yönünü kapsamaktadır. Çünkü bu ağırlıkta bîr uydu fırlatılmakla uzay çalışmaları yepyeni bir kılığa sokulmuş bulunmaktadır. Böylece uzayda kurulması, ileri uzay yolculuklarında bir "ara istasyonu" olarak kullanılacak büyük ve ağır kütlelerin uzaya taşınabilmesi yönünden büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Dev bir yarış

Sovyetlerin bu dev aracı fırlatmayı başardıkları roketin, hâlen Amerikalıların üzerinde çalıştıkları SATuRN sınıfındaki bir dev roket olduğu anlaşılmaktadır. Bu tip roketlerle 6 bin 700 tonluk itme güçlerinin sağlanabilmesi, 15 ton ağırlığında uyduların 500 kilometre yükseklikte' yörüngeye sokulması, 5 tonluk uzay araçlarının Aya gönderilip çarptırılması veya 1800 kilogramlık araçların Ay yüzeyine parçalanmaksızın indirilmesi kabil olacaktır. Ayni roketle Amerikalıların Merihe gönderdikleri gibi uzay araçlarından beş buçuk tonluk büyüklerinin fırlatılması da mümkündür. Amerikalıların, bu alanda geri olduklarını nihayet idrak ederek, Sovyetlere yetişmek üzere yüksek tepki gücündeki SATURN ve NOVA tipi roketlerin geliştirilmesine var kuvvetleriyle sarılmalarının nedeni böylece daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak Sovyetlere oranla roketlerin itme gücünde geri oluşları bir yana bırakılırsa, elektronikte ve yapılan denemelerin planlanmasında daha ilen oldukları, buna karşılık da kendi yaptıkları plâna göre en az 2 veya 3 yıl geriledikleri de bir gerçektir.

Fransa

1970'e doğru

Fransada sinemayla ilgili bütün çalışmaları düzenleyen "Ulusal Sinemacılık Merkezi" geçenlerde bir inceleme yayınladı. İnceleme, "Fransız Sineması, 1970e doğru" adını taşımaktadır. Biri iktisatçılar, öbürü sosyolog ve psikologlardan meydana gelen bir kurulun hazırladığı bu inceleme birkaç yönden önem taşımaktadır: Şimdiye kadar hiçbir ulusal sinema üzerine bu kadar geniş bir soruşturma yapılmamıştır. Araştırmacılar elliden fazla sinemacıyla konuşmuşlar, 15 yaşından büyük 1500 kişiden "örnekleme" metoduyla yararlanmışlar, daha önce yapılan iki geniş araştırmayı da ihmal' etmemişlerdir. Böylece yalnız fransız sineması için değil, fakat birçok ulusal sinema için de bazı ortak sonuçlar gün ışığına çıkmıştır. İnceleme, bugünkü fransız sinemasının çeşitli meselelerinin dikkatli bir süzgeçten geçirilip geleceğe ait sonuçlar çıkarmak temeline dayanmakta, fakat bu arada seyircilerin psikolojisinden bilet ücretlerine, filmerden sinema salonlarına, programlardan sinema - televizyon ilişkisine... kadar çeşitli' konulara dokunulmakta, çok ilgi çekici bazı sonuçlara varılmaktadır.

Seyirci denen meçhul

İncelemenin ilk bölümü, sinema seyircisini ele almaktadır. Cevabı aranan ilk soru, "niçin sinemaya gidiliyor?"dur. Cevap üç çeşit seyircinin bulunduğunu ortaya koymaktadır: Her hangi bir yere gitmiş olmak için sinemaya gidenler, sinemaya gitmek için si nemaya gidenler, nihayet belli' bir filmi seyretmek için sinemaya gidenler... İlk bölümde yer alan seyirciler, kendilerini günlük hayatın yorucu çalışmasından, kaygılarından, ağırlığından birkaç saat olsun sıyırmak için "sokağa çıkan" ve yolu üstünde rasladığı herhangi bir sinemaya tesadüfen girenlerdir. İkinci bölümdekiler, bunlara göre bir adım daha "gelişmiş"lerdir: Bunlar evden sinemaya gitmek amacıyla çıkarlar, ama gelişmişlik" hurda sona erer. Çünkü gittikleri sinemada oynıyan film için herhangi bir seçme yapmazlar, hangi film olursa olsun seyrederler. Son bölüme, "film seçen" seyirciler girmektedir. Bir sinemaya belli bir filmi görmek için giden bu seyirciler, şüphesiz ilk iki bölümdekilere göre daha "gelişmiş"tir. Ancak bu gelişmişliğin de çeşitli dereceleri vardır. Çünkü film seçme, her vakit aynı değerde değildir: Meselâ adı herkesin ağzında dolaştığı, moda olduğu için bir filmi seçmek vardır; hayran olduğu bir yıldız oynadığı için bir filmi seçmek vardır; sevilen bir film türünde -meselâ kovboy filmi, gangster filmi, komedi- olduğu için bir filmi seçmek vardır; nihayet sinema sanatının, tekniğinin gelişmesinde önemli yer tuttuğu için bir filmi seçmek vardır. '

İncelemeye göre sinema seyircisini sinemaya gitmekten alıkoyan bazı engeller de. vardır. Bunlar psikolojik ve maddî, engeller olarak ikiye ayrılmaktadır. Psikolojik engeller arasında eskiden kalma bir görüşle sinemanın bir "ayaktakımı eğlencesi", "çocuk eğlen cesi" olduğu, öbür geleneksel sanatlarla aynı seviyede 'olmadığı inancı yer almaktadır. Bir başka engel, çoğu vakit "maaile" gidilen sinemada beklenmedik anda ortaya çıkan açık saçık sahnelerin çocuklar üzerinde yaratacağı etkiden ürkülmesidir.

Para ve doğum

Maddî engellerin başında bilet ücretleri gelmektedir. Ancak bu engel, çeşitli kazanç durumlarına göre değişiklik de göstermektedir. Aylık kazancı 600 liradan aşağı olanlardan ancak yüzde 5'i düzenli olarak sinemaya gitmekte, yüzde 72'si hiç gitmemektedir. Buna kargılık aylık kazancı 6 bin liranın üstünde olanlardan yüzde 63'ü düzenli olarak sinemaya gitmekte, yüzde 10'u gitmemektedir. Fakat kazanç ile sinemaya gitmek arasındaki ilişki ancak bu iki uçta ortaya çıkma Yoksa aradaki kazanç kademelerinde böyle bir ilişki kurulamamakta, meselâ aylık kazancı 4 bin lira olanın, aylık kazancı 1400 lira olandan daha sık sinemaya gittiği söylenememektedir; Bu konuda sonuç şudur: Ortada iki basamak vardır. Bunlardan birinde, çok zaruri ihtiyaçların dışında kalan herşey gibi, sinema da bütçede yer almamaktadır: İkinci basamakta ise, sinema ücreti o kadar önemsiz kalmaktadır ki, bu kazanç seviyesindekiler sinemaya mutlaka gitmektedirler. Bu iki

basamak arasında kalanlarda, yani halkın onda dokuzunda ise kazanç ile sinemaya gidiş arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir. Bununla birlik te şunu da belirtmek gerekir ki, sinema seyircisi olsun veya olmasın, halkın büyük çoğunluğu sinemayı "fazla pahalı olmayan" bir eğlence saymaktadır.

Seyirci sayısını artıran veya azaltan etkenlerden biri, sinema salonunun kalitesidir .Seyircinin"sinema salonu konusundaki yönelttiği ilk tenkid "seyirci kalitesinin düşük olduğu"dur, Bundan sonra salonun rahatlığı konusu gelmektedir -seyircilerin yüzde 35'i pahalandırma, yüzde 29'u koltuklar. yüzde 16'sı ısıtma üzerinde durmaktadırlar. Tuhaf olan yön, film oynatıminin kalitesiyle doğrudan doğruya ilfili olan ses ve görüntüyle seyircilerin, sırasıyla, ancak yüzde 19 ve yüzde 17'sinin ilgilenmesidir. Sinemaya, gitmeyi engelleyen en önemli etkenlerden ,biri de televizyonun rekabetidir. Televizyonu olanlar sinemaya daha az gitmekte Arter. Ancak bu durum daha çok, "evde bir eğlence varken dışarı gitmeğe ne lüzum var" düşüncesinden doğmaktadır, yoksa iş televizyon ile sinemanın değerine, gelince, çok kimse sinemayı tercih etmektedir.

Kimler gidiyor?

Sinemaya kimlerin gittiği ve nasıl gittikleri konusu çok çeşitlilik göster inektedir. Belirli bir süre içinde sinemaya gidiş sayısı bakımından başlıca üç bölüm vardır: "Düzenli" olarak sinemaya gidenler -yani ayda en az bir defa gidenler," yüzde 36- • "arada bir" sinemaya gidenler -yani ayda bir defadan az ve yılda en az bir kere giden ler yüzde 27- "biç gitmeyenler" -ya ni yılda bir defadan az gidenler veya hiç gitmiyenler, yüzde 37- . Yaş bakımından ele alındığı vakit sinemaya en çok gidenler gençlerdir (yüzde 92). Yirmibeş yaşını aşınca bu oran birdenbire düşmektedir (yüzde 87). Bundan sonra yaşın ilerleyiciyle birlikte sinemaya gidiş de yavaş yavaş azalmak ta, emeklilik çağında yüzde 42*ye inmektedir. Yaştan sonra ikinci, etken, yaşanılan çevredir. Taşrada yaşıyaniarda sinemaya gidiş oranı yüzde 54 iken şehirlerde" yüzde 66 ile yüzde 75 arasında değişmektedir. Bir başka etken de seyircinin toplumsal durumu, öğrenlm durumudur. Her ikisi bakımından da sinemaya gidiş en aşağı seviyede yüzde 28 iken, en yüksek seviyede yüzde 56 ya çıkmaktadır. Bir başka etkin, meslek çeşididir. En fazla sinemaya gidenler serbest meslek erbabı ile yüksek kadrolardakilerdir (yüzde 32). Memurlarda ve orta kadrolarda bu oran yüzde 74'e düşmektedir. İşçilerde yüzde 67, küçük patronlarda yüzde 67, çiftçilerde yüzde 56'dır. Burada ilgi çekici olan nokta, daha önce yapılan aynı konudaki soruşturmalardan fark lı olan yeni, bir durumun ortaya çıkmasıdır: Sinema artık, eskiden olduğu gibi bir kütle sanatı, halk eğlencesi olmaktan çıkmıştır. Sinema seyircisinin toplumsal durumu, tiyatro seyircisininkine 'yaklaşmaktadır.

Ne zaman, kiminle giderler?

Seyireilerden yüzde 54'ü sinemaya cumartesi , akşamı gitmektedir. Yüzde 381 bilhassa bu seansı seçmektedir. Bu seans, hemen bütün seyircilerin, fakat en çok da işçilerin tercih ettiği seanstır. Seyircilerden yüzde 40'ı "bazan", yüzde 27'si de "bilhassa" pazar matinesini seçmektedir. Pazar matinesi en çok gençleri (yüzde 32), bir de yaşlıları (yüzde 39) çekmektedir. Yaşlan '25-34 arasında olanlardan bu seansı seçenler ise yüzde 16'dır. Seyirciler den yüzde 40'ı "bazan", yüzde 23'ü "bil hassa" hafta içinde akşam seanslarını tercih etmekte, yüzde 30'u "bazan", yüz de 18'i "bilhassa" pazar akşamını seçmektedir. Hafta içinde gündüz seanslarına giden seyircilerin oram sadece, yüzde 12'dir.

Sinemaya tek başına gidenler azdır. Seyircilerden ancak yüzde 9'u tek başına sinemaya gitmektedir. Seyircilerin yüzde 44'ü evli çiftlerdir. Bunun arkasından yüzde. 30'la sinemaya arkadaşlarıyla gidenler gelmektedir. Seyircilerin yüzde 14'ü sinemaya çocuklarıyla -yüzde 10'u büyük çocuklarla.. yüzde 4'ü küçüklerle- gitmektedir.

Sinemaya gitmek kararı ya birdenbire, ya da önceden düşünülerek verilmektedir. Sinemaya gitmeğe birdenbi re karar verenlerin oram yüzde 29, birkaç saat öncesinde karar verenlerin oraru yüzde 26, bir gün veya günlerce önceden kararlaştıranlar yüzde 45'tir. Film seçmede rol oynayan etkenler de değişiktir. Afişlerden etkilenenler yüzde 44, tanıdıkların konuşmalarından etkilenenler yüzde 42, gazetedeki reklâmlardan etkilenenler yüzde 40, sinemalardaki fotoğraflardan etkilenenler ise yüzde 40tır. Sinema eleştirmelerinin doğrudan doğruya etkisi, yukarıda kilerden daha azdır. Seyredecekleri film hakkındaki eleştirileri okuyan seyircilerin oram ancak yüzde 24 tür. Bununla birlikte eleştirilerin etkisi, tanıdıkların konuşmaları vasıtasıyle de kendini duyurmaktadır.Öte yandan seyircilerin yarısı, okudukları' gazete veya dergilerin sinema eleştirilerine "sık sık göz atacakta"dırlar.- Gelecek programı gösteren parçalar (yüzde 12) ile radyodaki reklâmların (yüzde 14) film seçmedeki etkisi çok azdır. Film seçmede en çok başvurulan ölçüler fimin türü (yüzde 62), oyuncular (yüzde 47), filmin adıdır (yüzde 39).

Hangi filme giderler?

Film türü baş ölçü olmakla birlikte, hangi film türlerinin tercih edildiğini kesinlikle söylemek güçtür. Seyircilerin . kaçta kaçının hangi filmlerden kaçındıklarını söylemek daha kolaydır. Seyircilerden yüzde 24ü komedilerden, yüzde 29'u "ciddi, dramatik filmlerden kaçınmaktadır. Bu konudı Kadınlar ile erkekler arasında tam bir karşıtlık vardır: Erkekler komediler tercih ederlerken, kadınlar ciddi, dra matik filmleri seçmektedirler

İncelemede, ayrıca fransız sinemendüstrisinin bugün içinde bulunduğo buhran da gözden geçirildikten sonra 1970'e doğru fransız sinemasını daha "sıhhatli" hale sokacak tavsiyeler yer almaktadır. Tavsiyelerden birincisi, si nema salonu sayısının arttırılmasıda -Mevcutların kapanmasını önlemek yenilerini açmak-, İkincisi, seyircileri İsteklerine daha iyi cevap vermektir. (Sinema salonlarını daha kullanışlı daha' rahat hale sokmak, daha iyi reklâm yapmak, programları daha iyi düzenlemek, ucuz seansları artırmak, merikadaki "drive-in" -otomobille girilen açık hava sineması- formülünü dememek,.açık hava sinemalarım geliştirmek). Seyircinin sinema konusunda ki düşüncesinde devrim yapmak -Herşeyden önce sinema kültürünü geliştirmek, sinema ile okul arasında bağ kurmak, sinema derneklerini \ geliştirmek, televizyon ile sinema arasındaki ilişkiyi sağlam bir temele oturtmak.

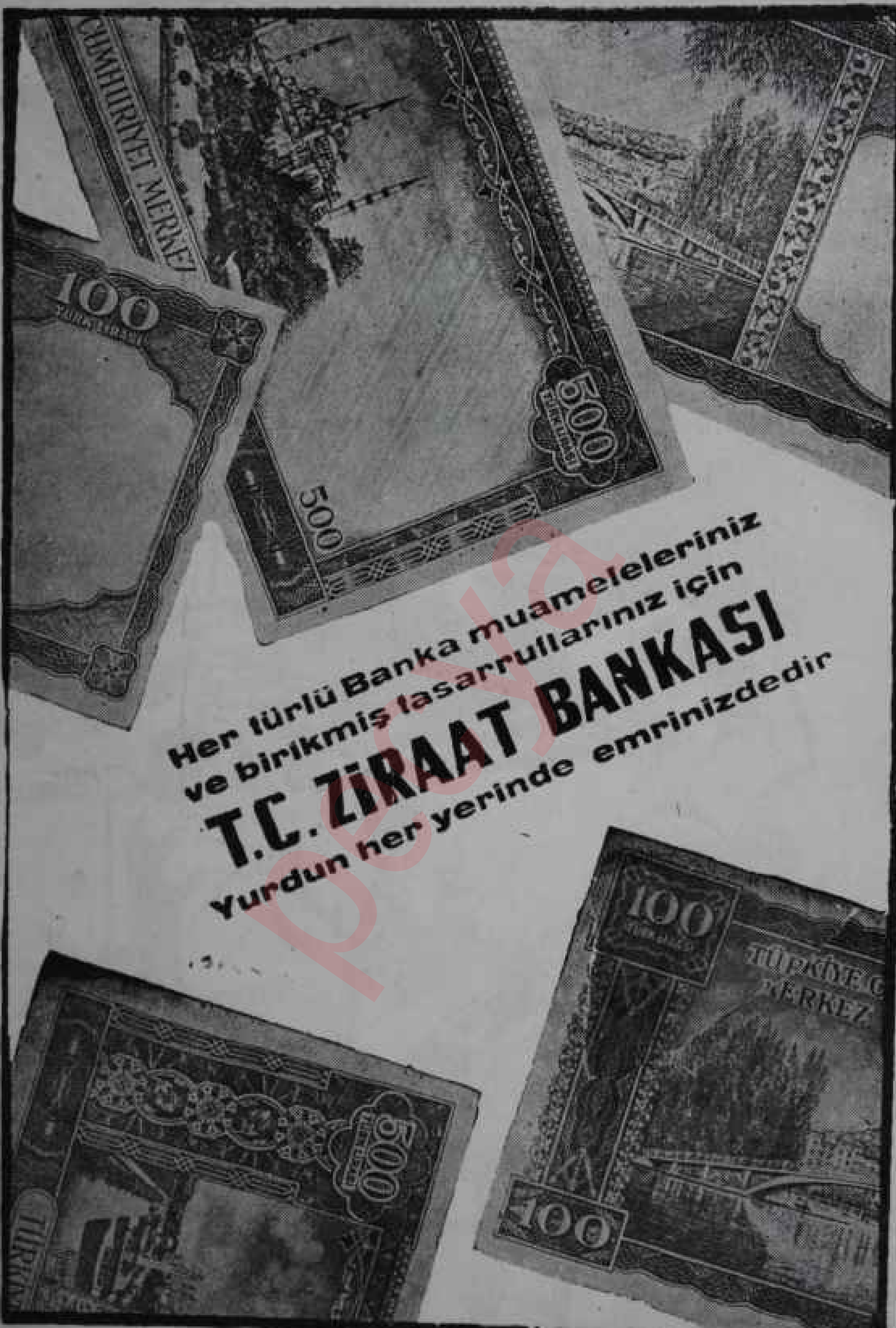
Fazla güneşte durmaktan ileri gelen baş ağrılarına karşı

GRİPİN

F A Y D A L I D I R

(Basın A: 1454 — 434)